

Prosjektrapport
"Kommentarjournalistikk og "meningsbærende" aviser
i det 21. århundre"

Innhold

1. Analyse og konklusjoner - seks påstander
 - 1.1 Avisene er blitt mer opptatt av å legitimere sin rolle
 - 1.2 Kommentarjournalistikken er blitt viktigere for avisenes legitimitet
 - 1.3 Avisene søker etter et nytt ståsted i kommentarjournalistikken
 - 1.4 Internett utfordrer etablerte medier også innen kommentarjournalistikken
 - 1.5 Avisene er på farlige veier når de tillater nettfora uten redaksjonell kontroll
 - 1.6 Avisene ignorerer et nytt nettfomat og lar en stor sjanse gå fra seg
2. Kilder
 - 2.1 Litteraturliste
 - 2.2 Intervju med sjefredaktør og administrerende direktør Olav Terje Berge, Bergensavisen
 - 2.3 Intervju med redaktør Olav Kobbeltveit, Bergens Tidende
 - 2.4 Intervju med sjefredaktør og administrerende direktør Anne Knudsen, Weekendavisen

1. Analyse og konklusjoner - seks påstander

Arbeidet med dette prosjektet foregikk i perioden juli 2002 til mars 2003. Prosjektet ble støttet økonomisk av Institutt for Journalistikk/Norske Skog.

I denne hoveddelen av rapporten drøfter jeg med bakgrunn i prosjektarbeidet seks påstander om kommentarjournalistikken og avisenes utfordringer.

1.1 Avisene er blitt mer opptatt av å legitimere sin rolle

Spørsmål knyttet til mediernes samfunnsrolle synes å bli diskutert hyppigere og mer intenst enn for få år siden. I disse debattene - Tønne-saken er et ferskt eksempel - har det i hvert fall vært mulig å observere én genuint ny tendens. Deltakere fra redaktørers og journalisters rekke trekker seg ikke lenger ved hver anledning som på kommando i samlet tropp tilbake til en uinntakelig festning, bestykket med uangripelige fraser om pressen som "demokratiets vokter", "vaktbikkje" eller "garantist for ytringsfriheten". "Kvaliteten på debatten øker", bemerket medieforsker Martin Eide nylig (Dagens Medier nr. 2-2003, s. 12), og så tendenser til en ny åpenhet.

Mye taler for at den styrkede mediekritikken henger sammen med en opplevelse av at mediene har fått mer makt, og at makten ofte forvaltes uklokt. Problemet er naturligvis strukturelt. "Massemediene utgjør både en sentral offentlighetsstruktur, og er samtidig dens sentrale aktører", heter det i en av Makt- og demokratiutredningens publikasjoner (Gulbrandsen et al 2002, s. 191). Hvis mediene er vokterne, hvem skal vokte mediene? Spørsmålet er ikke nytt, men stilles nå med fornyet kraft. Mediernes svar vil alltid være at mediene må vokte seg selv, institusjonalisert medievakthold (for eksempel ved innføring av et statlig medieombud) innebærer en fare for ytringsfriheten. Men mediene har ikke tatt sitt eget ansvar for vaktholdet alvorlig. Isteden er det blitt "outsourcet" til selvjustisorganet Pressens faglige utvalg. Der kunne medievokterne leve sitt eget liv. Å bli "felt" i PFU er sjelden hyggelig, men det er en uendelighet av mediasaker som trenger debatt og arbeidsmåter som trenger belysning uten at de nødvendigvis faller innenfor PFUs mandat.

Det er fristende å lese den nye mediekritiske åpenheten inn i to viktige, langsiktige utviklingstrekk. For det første, når mediernes makt øker samtidig som politikernes av ulike årsaker minker (for analyse av sistnevnte tendens, se f.eks. Gulbrandsen et al 2002, Hertz 2001, Klein 2001), oppstår et sterkere behov i mediene for å begrunne egen rolle, styrke egen legitimitet. For det andre, løsningen av båndene til politiske partier er for de fleste avisers del for lengst en realitet, uten at de har gitt den nye publisistiske friheten retning og innhold. Den politisk styrte avisen er blitt avløst av en avis i politisk vakuum, og det er ikke en holdbar tilstand.

Ordet "publisistisk" snek seg inn i forrige avsnitt. Det skal vi venne oss til å se oftere i mediedebatten fremover. Et lite kontrolløk i arkivene til Aftenposten, Bergens Tidende, Dagens Næringsliv og NTB i perioden 1. januar 1992 til 31. desember 2002 viser at "publisistisk" gjør karriere: Hele perioden gir 79 treff i artikler, og tendensen er sterkt økende. 41 av treffene skriver seg fra de tre årene 2000-2002.

Som substantiv (publisistikk) er ordet svært sjelden i bruk på norsk, men på tysk ("Publizistik") og svensk ("publicistik") er det mer vanlig. Göran Rosenberg har skrevet en innsiktsfull analyse av begrepet "Publik", som han begynner slik: "Att journalistik hör

sammen med publik er selvklaart. Så selvklaart at journalistikk også går under navnet publicistik, det vill säga något som görs publikt, tillställs publikum" (Rosenberg 2000, s. 178). "Publik" har en dobbelbetydning, fortsetter han: "Å ena sidan publik i betydelsen offentlighet, som i res publica, det offentligas angelägenheter, eller i betydelsen allmän, tillgänglig för alla, som i publik egendom eller publikt dokument. Å andra sidan publik i betydelsen åskådare, åhörare, läsare eller kunder. Å ena sidan publik som princip, å andra sidan publik som mängd eller marknad" (s. 179).

Publisistikk viser altså til hvordan journalistikk er en virksomhet som går ut på å "gjøre offentlig". Institusjonalisert i aviser og andre medieorganisasjoner er slik sett journalistikken den fremste forvalter av den offentlige sfære. Denne klassiske forståelsen av publisistikk er fortsatt levende, i senere år mest ettertrykkelig fastslått i Ytringsfrihetskommisjonens rapport (NOU 1999:27). Men når henvisninger til publisistisk rolle og grunnsyn nå etter alt å dømme blir en sentral del av mediens arbeid for egenlegitimering, er det svært viktig at begrepets forbindelse til den andre betydningen av "publik" ikke undertrykkes. Det burde ikke være særlig omstridt at henvendelsen til publikum som mengde eller marked er blitt gitt mer oppmerksomhet og har hatt en sterkere dynamikk innad i redaksjoner og mediebransje de siste par tiårene, enn publisistikken i dens første, idealistiske betydning. I Norge er det her nok å vise til konserndannelser, børsnotering og eierkonsentrasjonen i pressen, og de sterke økonomiske begrunnelsene for lanseringen av TV 2 i den norske offentligheten (noe som på den annen side ikke skal misforstås dithen at TV 2 bare har beriket sine eiere. Også offentligheten har nytt godt av at andre perspektiver enn de marienlystske har fått råde i fjernsynsmediet).

A-pressens på mange måter utmerkede utredning om redaktørrollen og publisistiske grunnholdninger (2000) kan ses som et tidlig eksempel på mediens nye legitimeringsbestrebelse. Her heter det for eksempel at "[u]tvalget vil ta til orde for at vi øker fokuset på det publisistiske. Dette fordrer at hele A-pressens organisasjon, fra konsernledelsen og ned til den enkelte avis, jevnlig gjør opp status også for sin redaksjonelle virksomhet." Uten at "publisistisk" gis noen definisjon i utredningen, er det et lovende tegn at den går inn for at hver A-presse-redaktør skal legge frem et redaksjonelt samfunnsregnskap, hvor det overfor leserne skal redegjøres for hvordan en har forsøkt å leve opp til publisistiske målsettinger. Det er umiddelbart lett å se at en slik forpliktelse kan forfalle til en slapp pliktøvelse eller en strategisk manøver, som Martin Eide også har bemerket. Hans anbefaling vil jeg slutte meg til: "Skal ordningen med et samfunnsregnskap fungere, bør det også være en anledning til å invitere alternative røster inn i debatten. Generøsitet i å slippe kritikere til orde bør kombineres med oppmerksomhet omkring variasjon i gjennomføringen av redaksjonelle samfunnsregnskap. Det årlige rituale må ikke ha samme innhold hver gang" (Eide 2003).

Mange avisers politiske vakuumentilstand etter partibindingenes epoke tar jeg for meg nærmere under punkt 1.3. Her skal det bare registreres at vakuumentets problem er erkjent også på kommersielt hold. I 1996 bemerket Orklas konserndirektør Halvor Stenstadvold på et seminar: "Jeg er derfor kommet til at det spørsmålet som er viktigere enn alle de andre, er dette: vil fremtidens aviser mene noe? Blir svaret "nei, stadig mindre", er jeg overbevist om at pressens rolle sakte, men sikkert blir redusert" (Stenstadvold 1997, s. 91). Direktøren uttrykte ganske sterk bekymring for at svaret faktisk kan komme til å bli "nei". Han savner redaktører som "står der som markerte enkeltpersoner med stridbarhet og personlig profil som kjennemerke" (s. 93). Temaet dukker stadig opp, senest i et intervju med den svenske journalisten Arne Ruth. Det er ikke perifere redaktører som der kritiseres - det er de to største

norske avisenes redaksjonelle toppsjefer: "Det er slående at to av Norges mektigste mediepersoner aldri, eller så godt som aldri, skriver signerte artikler i sin egen avis eller noe annet sted" (Ruth og Åmås 2003, s. 141). Konserndirektør Stenstadvolds viktigste krav til redaktørrollen klarer altså ikke disse to mest sentrale av norske avisredaktører (riktignok tilhørende et annet konsern) å oppfylle.

1.2 Kommentarjournalistikken er blitt viktigere for avisenes legitimitet

I forbindelse med Dagbladets relansering 30. oktober 2002 ble kommentarjournalistikkens betydning fremhevet. Nå skulle det satses mer på analyse, debatt og kommentar i Dagbladet. Dette kan ses som en markedstilpassing og posisjonering i forhold til konkurrenten VG, men det er ikke hele forklaringen. Tendensen til å legge mer vekt på kommentarjournalistikk er notert også av politisk kommentator Stein Sneve i Avisa Nordland. I et nylig publisert intervju (Dagens Medier nr. 3-2003) slår han på bakgrunn av egne undersøkelser fast at genren har ekspandert de siste årene, særlig den dagsaktuelle nyhetskommentaren.

Årsaken til denne utviklingen må søkes i forlengelsen av resonnementene rundt mediens grunnlags- og legitimitetsproblemer ovenfor (pkt. 1.1). Oppløsningen av avisenes partibindinger faller ikke tilfeldig sammen i tid med innsnevringen av politikkenes felt for maktutøvelse. Mange redaktører og journalister trodde *journalismen* skulle avløse bindingen til politiske prosjekter som publisistisk grunnlag. Ved å representere den vanlige mann og kvinne mot makthaverne (politikere), hadde mediene tilsynelatende funnet en uutømmelig kilde til legitimitet for sin virksomhet. Det vil alltid være nye saker å finne der samfunnets mektige har misbrukt sine posisjoner på bekostning av "folk flest". Journalismen skiller heller ikke mellom sosialister og borgerlige i sin jakt på maktmisbrukende politikere. Slik gir denne ideologien journalister et perfekt verktøy til å kutte politiske lojalitetsbånd en gang for alle. Innenfor journalismens verdensbilde var nyhetsjournalistikken den overlegent viktigste genren, fordi det var der makthaverne ble avslørt. I Norge, hvor nyhetstenkningen historisk har vært mer dominerende enn i land med andre pressetradisjoner, som Tyskland, hadde derfor journalismen ekstra stor gjennomslagskraft.

Jeg skriver om journalismen i fortid fordi det er åpenbart at den er i dyp krise. TV 2s "avsløring" av dopingmistanker mot norske idrettsfolk og påfølgende katastrofale tilbaketog i november 2002 er bare ett opplagt eksempel. Krisen er strukturell, fordi journalismen som all stivnet ideologi forbyr selvrefleksjon. Journalismen påstår i sin ekstreme form at mediene ikke har makt - de bare opphever "makthavernes". I hvert fall ignorerer som tendens journalismen det både politikere og "folk flest" for lengst har oppdaget og begynt å problematisere og protestere mot: Medienes makt er økende. Jens Stoltenberg benyttet klimaet etter Tønne-saken til et oppgjør med mediens manglende granskning av journalistisk maktutøvelse: "Men hva med mediene selv? Hvilken makt representerer ikke de? Hvor åpne er de for innsyn og gjennomlysning? Hvilken motmakt møtes de med?" (Aftenposten 15. januar 2003). Stoltenberg noterte at "VG gransker sjelden Dagbladets dekning av en sak. Vi ser lite til omtale av intern strid og uenighet om journalistikk og kildebruk i de mektige redaksjonene. Dagbladet bruker sjelden anonyme kilder for å avdekke mulige forhold rundt pensjonen og reiseregningene til sjefene i andre aviser." Mange redaktører og journalister reagerte med mistenksomhet på Stoltenbergs innlegg, og kanskje med rette. Det kom litt for tett på Tønne-saken, og følelsen av en politiker på populistisk velgerjakt var vanskelig å bli kvitt. Men tross innleggets strategiske element kan hovedpoenget ikke så lett avvises. Nettopp en kritisk journalistikk rettet mot konkurrenter ville styrke mediens troverdighet som offentlighetsinstitusjon betraktelig. Denne journalistikken kan få konkret form på ulike måter,

ikke bare gjennom gravemetoder rettet mot kolleger i enkeltsaker. Minst like viktig ville det være om norske redaksjoner utviklet en profesjonell mediejournalistikk med egne sider og programflater viet temaet (slik bare Dagens Næringsliv av større medier gjør i dag).

Journalismens krise er et sunnhetstegn i den forstand at den vil sende redaksjonene ut på ny og forhåpentligvis mer ydmyk leting etter legitimitet og holdbare begrunnelser for egen virksomhet. Det er i denne sammenheng en må se blant annet Dagbladets fornyede satsing på kommentar- og meningsstoff. Den særdeles varierende tekstlige kvaliteten på dette stoffet i Dagbladet siden omleggingen viser bare at de ulike genrene og tradisjonene for kommentar og analyse har blitt neglisjert lenge i norsk presse. Kommenterjournalistikk på høyt nivå skapes ikke over natten bare ved å utvide spalteplassen. Men dette går dypere. Medier med kommenterjournalistiske ambisjoner må forholde seg til grunnleggende spørsmål om legitimitet. Hvordan etablerer og fornyer en avis, en tv-kanal eller et nettsted tillitsforholdet til sitt publikum i dag? Det er åpenbart at hverken binding til et politisk partis eller journalismens ideologi er troverdighetsskapende. Hvordan kan kommenterjournalistikken være det? Hvordan skaper mening og analyse tillit?

Et av de mest gjennomtenkte svarene på dette i Norden i dag er formulert i teori og praksis av danske Weekendavisen. Da jeg intervjuet henne høsten 2002 resonnerer avisens sjefredaktør/adm. direktør Anne Knudsen slik rundt spørsmålet om troverdighet:

"Når vårt opplag fortsetter å gå fremover og fremover (...) så har det etter min erklærte oppfatning noe å gjøre med at moderne mennesker ikke mangler informasjon, de mangler troverdig analyse. De savner prioritering, de savner at det velges bort. Og vi velger bort. Hvordan gjør vi så det? Hvordan bærer man seg ad med å velge bort på en troverdig måte? Jeg er ingen [tilhenger] av å ha en politisk-strategisk grunn til at man foretrekker en fortolkning av begivenhetene fremfor en annen, så skal mennesker som leser avisen være enig i det synspunktet. Vår metode er en annen: Vi tror på personlig troverdighet. Jeg tror selv på personlig troverdighet. Det eneste som virkelig kan være troverdig er enkeltpersoner. Som vet hva de snakker om, og som er i stand til å argumentere for det."

1.3 Avisene søker etter et nytt ståsted i kommenterjournalistikken

Når kommentarer og analyse igjen blir viktigere i journalistikken, blir spørsmål om politisk eller publisistisk ståsted altså prekært. Ingen medier kan unngå å gi et svar på disse spørsmålene, for enhver kommenteraktivitet forutsetter at kommentatoren inntar en posisjon og taler fra den. Dersom ståsted ikke formuleres eksplisitt, vil publikum likevel rekonstruere det ut fra de foreliggende tekstene.

Denne delen vil jeg basere på intervjuer med redaktører i Bergens Tidende (BT), Bergensavisen (BA) og Weekendavisen utført høsten 2002 (se utskrift av intervjuer under pkt. 2.2-2.4). Alle fikk spørsmål om avisens forhold til partipolitikk og hvordan dagens publisistiske linje formuleres.

Bergensavisens sjefredaktør Olav Terje Bergo betonte kontinuiteten med sin avis' tradisjoner. Man tenker på Bergensavisen som en arbeiderpartiavis, og Bergo definerte Bergensavisens grunnlag som sosialdemokratisk, med en henvisning til avisens tidlige tradisjoner fra før 2. verdenskrig. "BA var fra 1927 da den ble etablert en sosialdemokratisk avis, den var ikke en partiavis", bemerket Bergo. Slik blir ikke BAs sosialdemokratiske tradisjon ensidig knyttet til

Arbeiderpartiet. Det er bakgrunnen for følgende presisering fra Bergo: "[D]et at vi var en partiavis i etterkrigstiden fra 1945 til 1983, det håper jeg blir en parentes i avisens historie".

Slik karakteriserte Bergo forskjellen mellom kommentarjournalistikkens grunnlag i en partiavis og i en uavhengig avis: "Når du har en forankring i en partiorganisasjon, da har du et maktperspektiv på det du skriver. Da har du et propagandistisk perspektiv. Men hvis du har en verdiforankring (...) er du løsrevet fra maktstrukturen i politikken. Ja, løsrevet er du ikke, men du har en helt annen frihetsgrad." BAs lesere skal ikke tvile på videreføringen av en sosialdemokratisk tradisjon, som kombineres med det Bergo kaller en "klassisk lokalavisforankring". Dette er grunnlaget for synspunktene på lederplass. Samtidig skal avisen være bærer av andre synspunkter. Dette oppnås på ulike måter: På en debattside skal eksterne skribenter skrive spissformulert og debattskapende, og her forlanges intet sosialdemokratisk ståsted. Den klassiske leserbrevspalten er også åpen for et bredt spekter av synspunkter. Bergo betonte det lokale perspektivet: "[D]et er veldig viktig, etter min mening, å skape debattarenaer om både lokale og regionale og rikspolitiske spørsmål, utenfor hovedstadsmediene. Fordi det er en veldig tyngdekraft i riksmediene, og de forsterker hverandre".

Bergens Tidende har som landets største avis utenfor Oslo en spesiell mulighet til å definere sin rolle med tyngde. BT var knyttet til partiet Venstre. Redaktør og politisk kommentator Olav Kobbeltveit beskrev i intervjuet løsrivelsen fra partiet midt på 1980-tallet som særdeles uddramatisk: "[D]et skjedde liksom bare ved at vi sluttet å betale kontingent i Venstrepresselaget." Også Kobbeltveit betonte kontinuitet i sin beskrivelse av BTs plattform. "Jeg definerer det som en liberal plattform, gjerne sosialliberal. Uten formelle bånd til Venstre, men det er Venstre som har stått for en liberal tradisjon i Norge." Slik ser han forskjellen fra dagens situasjon til partiavistiden: "[V]i står mye friere i dag enn for eksempel på 80-tallet. Da var det et mye strengere regime, en måtte holde seg strengt innenfor linjen, mens man i dag kan overraske med standpunkt i enkeltsaker. (...) Det er nok gjennomgående en friskere form i kommentaren enn det var tidligere. Både i metaforbruk og i uttrykksmåte er det nok mulig å ta i bruk andre virkemidler enn for 20 år siden. Mindre offisielt". Mens BA er lokal, er BT regional; avisen har i perioder også hatt større ambisjoner om en rolle på riksplan. I intervjuet kom Kobbeltveit inn på en måte BT kan definere sin egen rolle på: Som pådriver for en selvbevisst vestlandsregion. Dette ser ut til å være en vei å gå som har både perspektiv og vyer over seg. "Jeg tror at det skjer veldig interessante ting i og med at fylkeskommunen er under sterkt press og sannsynligvis kommer til å falle bort, og spørsmålet er hva som kommer isteden. Hvis staten får lov kommer det ingenting isteden. Men hvis regionene selv kan prøve å ta litt styring her tror jeg det kan skje interessante ting, og da er det vestlandsregionen som er den som har mest økonomiske muskler", bemerket Kobbeltveit. Han konkretiserer en slik holdning fra avisens side som "motmakt mot Oslo", men ikke av den klassiske vestlandske motkulturtypen: "Nei, ikke det. Mer regionalt basert og basert på sterke regioner som ikke alltid vil gå om Oslo når de skal ut i verden. Gå direkte istedenfor å gå tjenestevei." Slik kan BT knytte seg til et internasjonalt observert politisk utviklingstrekk i Europa, regionalisering, og dermed revitalisere sin politiske rolle.

Disse synspunktene fra Bergo og Kobbeltveit har altså en del til felles: En reformulering av avisens ståsted, preget av kontinuitet og lokal forankring. Imidlertid holdt samtalen med begge seg godt innenfor det etablerte skillet mellom reportasje og kommentar; rammen for diskusjonen beveget seg sjelden ut over dette. Kommentar- og analysejournalistikken er, implisitt, i hovedsak det som utspiller seg på definert leder- og kommentarplass. Intervjuet

med Anne Knudsen i Weekendavisen viste at også dette kan problematiseres. I Weekendavisen er kommentarelementer flyttet ut i reportasje- og nyhetsstoffet. Analyse og kommentar gjennomsyrrer altså hele produktet. I denne avisen skriver medarbeiderne kun om det de selv er interessert i og kompetent til, poengterte Knudsen. Det sentrale i det redaksjonelle konseptet synes å være at personlig ansvar og troverdighet hos den enkelte medarbeider erstatter politisk tilhørighet/ideologi som legitimeringsgrunnlag. Målet er å fremstå som en "borgerlig offentlighet i miniatyr", slik Knudsen formulerte det. Det er viktig å bemerke at denne modellen har suksess. Weekendavisen, som altså utkommer en gang i uken, har 65000 i opplag og god økonomi. Til tross for at avisen tradisjonelt oppfattes som borgerlig er dens lesere spredd utover det politiske spektrum, og Weekendavisen har en mye større appell til unge lesere (under 30 år) enn for eksempel norske regions- og abonnementsaviser.

Weekendavisens konsept trenger en nærmere presisering. Det er vel ikke slik at leserne trettes med hver eneste journalists meninger? Slik forklarte Knudsen Weekendavisens løsning på dilemmaet: "[V]i har tatt konsekvensen av dette med at man aldri kan være synsvinkel -fri, den eneste kritiske kontroll man har av det er at man vet hva synsvinkelen er, hvem det er som har sett dette. Men vi er jo veldig argumenterte, og veldig kildetunge, det ligger mye research bak. (...) [D]et er aldri, aldri noen som får beskjed om å lage noe av en redaktør. Det betyr at den enkelte er 100 prosent ansvarlig fra begynnelsen til slutten. Vedkommende kan heller ikke gjemme seg bak at det var redaktøren som syntes at vi skulle dette her."

Innenfor et slikt konsept må en, for å kunne nærme seg målet om en borgerlig offentlighet i miniatyr, ha journalister med ulike meninger og bakgrunn. Avisen "redigeres ved ansettelsespolitikken", som Knudsen sa. I undersøkelser om danske mediers troverdighet havner Weekendavisen på topp. "Troverdighet oppbygges etter min oppfatning nettopp ved nyansering. Med forskjellighet. Jeg ser det som en av mine store oppgaver å prøve å forhindre medarbeiderne i å gå og oppdra hverandre slik at alle er enige. De skal være forskjellige", sa Knudsen.

En beslektet konklusjon trekker politisk kommentator Stein Sneve etter sitt arbeid om kommentarjournalistikk: "Den redaksjonelle frihet er økt. Kommentatoren representerer bare seg selv. Ingen andre", sier han i intervju med Dagens Medier (nr. 3-2003).

Eksemplene BA og BT viser at etablerte aviser beholder noe av sin gamle politiske tilhørighet, om enn i utvannet form. Det er vanskelig å se at partibinding er avløst av en klar, ny publisistisk begrunnelse. Weekendavisens borgerlige offentlighet i miniatyr virker mer solid fundert i en gjennomtenkt argumentasjon. Men kan det politiske vakuumets problem løses ved et større gjennomslag for en Weekendavis-lignende modell? Jeg ser noen farer her. Hvis en slik modell ikke gjennomføres konsekvent, vil den fort føre til et tilbakefall til klisjeer om pressens rolle som "demokratiets forsvarer". Henvisningen til den borgerlige offentlighet inviterer til det. Modellen stiller også store krav til redaktørens evne til å skape en balansert avis eller kanal. Innenfor en slik modell vil det være særdeles problematisk dersom publisistikkbegrepets andre del, publikum som marked, blir dominerende. Da er det lett å tenke seg en reideologisering av avisens ståsted inspirert av politiske stemningsbølger. En kommentar- og analysebasert avis eller kanal som baserer seg på en slik opportunistiske ville virkelig svikte sin rolle. Weekendavis-modellen stiller altså uhyre strenge krav til redaksjonsledelsens integritet. Slik møter vi igjen Anne Knudsens poeng om den personlige troverdighet.

1.4 Internett utfordrer etablerte medier også innen kommentarjournalistikken

Nettavisen ble lansert 1. november 1996 (jeg var med som journalist) som en direkte utfordring til de etablerte mediene, spesielt dagsavisene. Satsingen på en avis som kun ble publisert på internett ble ledsaget av spådommer om at papiravisene ikke vil overleve den digitale tidsalder. Nettavisen ble posisjonert som en nyhetsavis som utnyttet nettets fordeler: Nettstedet skulle oppdateres så hyppig som mulig med de siste nyhetene, og man oppdaget raskt at kvantitet også var viktig - lesertallene steg når antall publiserte artikler ble økt. Det ble lagt liten vekt på kommentarjournalistikken. Riktignok skrev ansvarlig redaktør Odd Harald Hauge en god, daglig lederartikkel, men det ble ellers ikke brukt ressurser på å utvikle en egen kommentarjournalistikk.

Nettavisen ble skoledannende i norsk internettjournalistikk. Det tok tid for de etablerte mediene å innse at internettpublisering ikke bare var en trussel, men noe det måtte satses redaksjonelle ressurser på. Men etter hvert har de aller fleste norske etablerte medier oppdaget at modellen med hurtig nyhetspublisering og et stort antall saker trekker lesere. Heller ikke de etablerte mediene har prioritert å utvikle en egen kommentarjournalistikk for nettet. De kommentarer og analyser som i det hele tatt er å finne på de ulike nettstedene, er så godt som utelukkende hentet fra papirutgaven.

Norsk nettjournalistikk har altså et veldig enhetlig preg, og dette mener jeg henger logisk sammen med den norske (og til dels nordiske) forkjærligheten for nyhetsgenren. I Norge er det den eksklusive nyheten, scoopet, som står desidert øverst i de journalistiske genrenes hierarki. Slik er det ikke over alt. I Tyskland snakker journalister med lengsel om den litterært inspirerte "side 3-reportasjen" (en klassisk, lang reportasje som de fleste store aviser plasserer på denne siden) eller den geniale kulturanalytiske artikkel (en genre som ikke en gang eksisterer her). Det å være først med den siste nyheten i en kriminalsak er den sikreste veien til en stor journalistkarriere i Norge. Dette har også preget hvordan vi har tatt i bruk internett. At nettopp Nettavisen etter hvert lanserte en egen seksjon kalt Krimavisen og satset tungt på dette feltet er knapt noen tilfeldighet.

De journalistiske satsingene på nettet i Norge har i internasjonal sammenheng svært høye lesertall, og er sett på den måten en suksess. Nettpublisering har uten tvil påvirket hvordan redaksjoner arbeider med og tenker om nyhetsjournalistikk. Slik sett kan de store ordene om nettet som en utfordrer til tradisjonelle aviser absolutt forsvares.

Samtidig betyr Nettavisen-modellens dominans i Norge at andre genrer enn nyheten er blitt neglisjert. Dette har skjedd til tross for at det internasjonalt de siste årene har vært mulig å observere en svært dynamisk utvikling innenfor nettopp kommentarinspirert journalistikk og publisering på nettet. Spesielt viktig har weblogg-genren vært, og den har med krigen i Irak fått sitt endelige internasjonale gjennombrudd. Jeg vil drøfte webloggen inngående i punkt 1.6.

Webloggen er et ekte nettformat, genren ble først etter at den hadde eksistert i lengre tid oppdaget og tatt i bruk av etablerte medier. Webloggen er et eksempel på det journalister og analytikere som Dan Gillmor kaller "We Media": "Journalism is evolving away from its lecture mode — here's the news, and you buy it or you don't — to include a conversation", skriver han i en artikkel i Columbia Journalism Review. Gillmor, en kjent teknologispaltist for San Jose Mercury News, erkjenner at leserne hans samlet sett vet mer enn han selv gjør om temaene han skriver om. Det nye er at de har de teknologiske forutsetningene for å meddele

dette, enten direkte til Gillmor i epost, i sine egne weblogger, i ulike fora. Gillmor ser det som en mulighet mer enn en trussel (han får ofte hjelp av leserne til å forbedre en artikkel), og sier enhver journalist vil bli nødt til å forholde seg til "We Media".

Det er ikke slik at de etablerte norske mediene har ignorert alle deltakermuligheter de ulike nettgenrene gir. Det er imidlertid min oppfatning at de har grepet temaet an på en måte som ikke tjener mediens rolle og legitimitet. Det er dette punkt 1.5 handler om.

1.5 Avisene er på farlige veier når de tillater nettfora uten redaksjonell kontroll

Lenge før Tim Berners-Lee begynte å tenke på å programmere nettleseren som skulle skape world wide web og dermed legge grunnlaget for internetts kommersielle gjennombrudd, ble heftige debatter om allverdens spørsmål ført på nettet. Usenets nyhetsgrupper var diskusjonsfora som ble styrt ved hjelp av selvjustis. De uskrevne reglene for takt og tone og formkravene til innleggene var strenge. Ferskinger som ytret seg for første gang på en nyhetsgruppe ble satt på plass i utvetydige vendinger dersom reglene ikke ble overholdt.

Usenet er nå bare et av flere typer fora der nettets borgere kan ytre seg. De kan velge chatgrupper eller gruppeweblogger, og temaspesifikke portaler har også sine fora. Her skal det imidlertid handle om de etablerte norske mediens omfavning av diskusjonsfora. De fleste større nettstedene, som VG, Dagbladet og Aftenposten, tilbyr sine lesere å delta i debatter om en rekke ulike temaer. Også Bergens Tidende og Bergensavisen har slike fora. Felles for alle disse foraene er at innleggene ikke går igjennom en redaksjonell vurdering eller kontroll før de publiseres, til forskjell fra de trykte avisenes tradisjonelle leserbrevsider. I stedet opererer avisene med etterkontroll, som i en viss grad synes å være basert på at deltakerne selv reagerer på upassende innlegg. Felles er også at de aller fleste deltakerne benytter psevdonym (så langt jeg har kunnet se. Generelt bør det presiseres at del 1.5 kun baserer seg på en overfladisk kjennskap til diskusjonsforaene. En grundigere undersøkelse ville ta mer tid enn jeg har hatt til disposisjon her).

Av de fem avisenes nettstedene som er nevnt, opererer alle unntatt Bergensavisen med eksplisitte regler og krav til deltakerne. Blant reglene som er felles for Aftenposten, Bergens Tidende, Dagbladet og VG er:

- Forbudt å publisere noe som medfører straffeansvar, er ærekrenkende, rasistisk, truende, obscønt, pornografisk eller på annen måte i strid med norsk lov (med noe ulike formuleringer på de ulike nettstedene)
- Reklame er ikke lov
- Det advares mot å bryte opphavsretten ved å sitere lange passasjer fra andre artikler
- Kun skandinaviske språk og engelsk tillates
- Innlegg kan bli fjernet hvis de bryter med reglene

Imidlertid er det en interessant forskjell mellom VG og Dagbladet på den ene siden og Aftenposten og BT på den andre. VG og Dagbladet gjør det klart at debatt deltakeren er personlig ansvarlig for innholdet i sine egne debattinnlegg, og at avisen ikke står ansvarlig ved klager fra tredjepersoner. Aftenposten og BT har ingen slik fraskrivelse av redaktøransvaret i sine regler. Om VG og Dagbladets ansvarsfraskrivelse for innhold på sine egne nettsider ville holde i en rettssak, har jeg ikke kunnet vurdere her. Imidlertid virker det merkelig sett fra et publisistisk synspunkt. Avisene er altså ansvarlige for de tradisjonelle leserbrevsidene, men ikke for nettdebattene?

Man skal ikke ha lest mange innlegg på avisers diskusjonsfora før det står klart for at etterkontrollen enten ikke fungerer, eller at avisene er villig til å tillate at så godt som hva som helst av ytringer publiseres på sine sider. Nedenfor er et par eksempler. De er altså ikke resultat av noen grundigere analyse, men det er et faktum at de lot seg finne i løpet av sekunder eller minutter (det betyr ikke at de er representative for nivå og innhold på alle debattene, men det er ikke poenget her):

I VG skrev signaturen "Kessler" 26. mars 2003 kl. 14.49:

Overskrift: "Grisebank dem!"

"For min del må de gjerne ta livet av halve landet. Coulden't care less! Denne moralske fordømmelsen fra kommunist og masse-morder-elskerne her på berget vitner bare om for mange sofaputer stappet godt opp i ræva. Trolig liker de å kjøre 2`ern hele gjengen."

(URL til innlegget: <http://tinyurl.com/8bts>)

I Aftenposten skrev signaturen "ingebrikt" 26. mars kl. 20.17:

Overskrift: "BUSH OG AMERIKANERNE"

"Jeg vil være glad den dagen alle sadamer og tilsvarende despoter er borte.

Jeg har dog en ikke bare snikende følelse av å ha sett Bush og amerikanerne før. Da het det "Lebensraum, Übermensch, Freiheit usw. Var det ikke noe med en liten bart også ? Var det ikke noe med at alle soldatene hadde "Got mit uns"

inngravert på baksiden av beltespennen sin . ????"

Jeg er sikkert på ville veier-- eller ???"

(URL til innlegget: <http://tinyurl.com/8btu>)

Hvordan begrunner så de intervjuede norske redaktørene sin åpne linje i diskusjonsforaene? Både Olav Terje Bergo og Olav Kobbeltveit ga uttrykk for at avisene bør tilby leserne muligheten til å delta i debatter på avisens nettsted, selv om ingen av dem så det som praktisk mulig med en løpende redigering av debattene. Kobbeltveit uttrykte mest skepsis til foraene: "Faren ligger i at hvis en skal gå inn og redigere dette her så faller det bort. Vi måtte jo sette flere folk på dette her, og det mener vi at vi ikke har kapasitet til. Men om det er en bekvem måte å komme ut av dette på eller om det er reelt, det vil jo vise seg når vi eventuelt får kniven på strupen. Da må vi gjøre et valg om vi vil satse på dette eller avvikle det."

Kobbeltveit erkjenner at avisen har redaktøransvar for innleggene deltakerne kan publisere på sidene. Slik beskriver han hvordan kontrollen i etterkant fungerer i praksis: "[V]i klarer ikke helt å følge med selv, så får vi tips om at noe er der, så går vi inn og stryker det". Men da har altså innlegget allerede vært publisert.

BT-redaktøren viser til diskusjoner om temaet i Norsk Redaktørforening: "[D]et er veldig ulike oppfatninger av hva som bør bli praksis. Det er noen som mener at vi på et eller annet tidspunkt vil bli dømt til å kontrollere alt. Men da er det mange som sier, da faller det bort, vi har ikke kapasitet til å gjøre det."

BAs Olav Terje Bergo sammenligner de åpne debattforaene med direktesendinger på fjernsyn og radio:

"Bakgrunnen min er fra radio og fjernsyn, og jeg ble drillet i NRKs programregler, at hvis noen sa en injurie på direktesending så måtte jeg som programleder umiddelbart si at dette tar

vi sterkt avstand fra, dette er en injurierende uttalelse og jeg ber om at du trekker den tilbake. Og da har du gjort det du kan som programansvarlig. Og jeg tror det er en nokså omforent mening innenfor norsk presse at det er sånn vi må gjøre det på internett også. At vi ikke er mer restriktive på internett enn vi er i radio og fjernsyn på direktesending, mens forberedte sendinger, redigerte og forhåndsproduserte sendinger, der vil du jo fjerne injurier."

Bergo er likevel enig i at nettets etter-kontroll ikke er helt det samme som kringkastingens inngripen i direktesendinger:

"[D]er har du jo en programleder til stede, det er ikke alltid du har det på nettet. Men hvis du tenker deg en debatt, i BA Snakk for eksempel, hvis det kommer en nynazist og ytrer seg om noe der, og ingen leser det, så er det forsåvidt ikke noen skade skjedd. Men i det øyeblikket det er noen som leser det, så skal det ikke være veldig mange som har lest det før vi får en melding om det og kan fjerne det. Så en må være villig til å se litt praktisk på sånne spørsmål."

Hvordan harmonerer den rådende innstillingen i norske medier til åpne diskusjonsfora med redaktørrollen, og med det større spørsmålet om legitimeringen av mediernes rolle? Stig Finslo skriver i en artikkel fra 1997 blant annet dette i en drøfting av redaktørinstituttet:

"Redaktørinstituttet står som en representant for at informasjonens innhold er kontrollert og prøvd i forhold til relevans og til et begrep som sannhet. Fordi redaktøren påtar seg det personlige ansvaret for innholdet i den publikasjonen han/hun styrer, må redaktøren også kontrollere og gå god for innholdet, våge å stå for det han/hun velger å offentliggjøre."

Målt opp mot denne utlegningen vil vel de fleste redaktører få problemer med å forsvare åpne fora. I det minste kan kriteriet om at "informasjonens innhold er kontrollert og prøvd i forhold til relevans og til et begrep som sannhet" umulig bli oppfylt. I denne sammenheng er det lite forståelig at redaktørene velger å tilby fora på denne måten.

I Sverige er redaktøransvaret allerede blitt satt på spissen i en konkret sak. 7. mars 2002 ble utgiveren av Aftonbladets nettsted, Kalle Jungqvist, dømt for "hets mot folkegruppe". Foranledningen var ytringer publisert på Aftonbladets diskusjonsforum "Tyck till". Samtlige fire ytringer som utgjorde grunnlaget for tiltalen var grovt antisemittiske og ga eksplisitt støtte til Hitlers holocaust-politikk. Tross at Aftonbladet faktisk hadde en ambisjon om å kontrollere innleggene, slapp ytringene gjennom og ble publisert.

Aftonbladet-saken er relativt godt kjent i Norge. Både Bergo og Kobbeltveit var orientert om den. Selv om lovreguleringen av ytringsfriheten er ulik i Sverige og Norge, finner jeg det underlig at saken ikke har fått konsekvenser i Norge. Jeg vil gjerne slutte meg til Nils Funckes konklusjon i en rapport om saken: "Utan ett kritiskt förhållningssätt och förhandskontroll av debatter riskerar tidningarna och medierna en av sina största tillgångar: trovärdigheten" (Funcke 2002, s. 21).

For å få en kontrast til den norske redaktørstandens holdning i spørsmålet, kan det være nyttig å gå inn på hva Weekendavisens sjefredaktør mener om diskusjonsfora. På mitt spørsmål om Weekendavisen burde supplere sin journalistikk med internettfora, var Anne Knudsens svar negativt: "Det kunne jeg ikke drømme om å blande meg inn i. Jeg motsetter meg at vi får en slik internettdiskusjon, og det er fordi det krever like mye redigering som debattsidene i

avisen gjør. *Minst* like mye." Videre: "Men utover de praktiske omstendigheter, det er dyrt, det skal redigeres osv, så er det faktisk ute av samklang med ideen [bak avisen], fordi disse debattfora bidrar jo bare til enda mer usortert viten av tvilsom vederheftighet. (...) Vi oppfatter oss som noen som lager orden, vi lager ikke forvirring, vi lager orden."

Knudsens klare valg er forståelig, samtidig som det naturligvis kan ses som en defensiv holdning. Debattfora er jo en av måtene nettets demokratiserende potensial kan løses inn på. Derfor er ingen av disse måtene å håndtere debattfora på tilfredsstillende. Etter mitt skjønn vil ikke avisene i lengden kunne komme utenom en forhåndsredigering av innleggene som publiseres i diskusjonsforaene. Det er mulig at det må rettsaker til, men det kan også tenkes at en økning i volumet av innlegg kan ha betydning. Med lavt volum kvier en seg for å redigere det lille som er, med høyt volum kan debattene etter hvert nå en slik betydning at det blir viktigere for avisens profil, kanskje også et konkurransefortrinn, å skilte med et debattforum med høyere nivå på innhold og saklighet.

1.6 Avisene ignorerer et nytt nettformat og lar en stor sjanse gå fra seg

De siste par årene har webloggen etablert seg som et av nettets mest dynamiske fenomener. Webloggen er en hyppig oppdatert, personlig publiseringsplattform, dels dagbok, dels kommentarspalte. Man kan kalle den en dynamisering av de enkle hjemmesidene som var populære da verdens nettbrukere gjorde sine første erfaringer med world wide web. Webloggsribenten eller "bloggeren" kan i prinsippet være like raskt ute med nyheter og kommentarer som den raskeste nettavis. Dette har i USA, hvor trenden har vært mye sterkere enn i Europa, ført til en intens debatt om forholdet mellom bloggere og journalister. Hvem kan kalle seg journalist? Denne diskusjonen er noe dempet ved at mange journalister selv har begynt å blogge. Men webloggutviklingen inneholder flere interessante trekk enn dette. Webloggen kan sees både som en utvidelse av offentligheten - flere individuelle stemmer får uttrykke seg - og som en fragmentering av den. I forlengelsen av dette ligger også spørsmålet om hvordan avisene bør forholde seg til webloggfenomenet.

Webloggens potensial er blitt ytterligere demonstrert de siste månedene. Irak-krigen representerer dens internasjonale gjennombrudd. Indikasjonene er mange: En weblogg som publiseres av en person i Bagdad ("Where is Raed?") har fått oppmerksomhet fra en serie store redaksjoner som BBC og Reuters. Amerikanske soldater fører weblogger. BBC har omfavnet genren med sin "Reporters' Log".

Ingen av de intervjuede redaktørene hadde noe forhold til webloggen som nettgenre. Det var litt overraskende, gitt genrens raske vekst og store potensial. Jeg har generelt vært overrasket over tregheten i de skandinaviske avisene på dette området. Ingen av avisene har i skrivende stund etablert noe som ligner weblogger, selv om dette er blitt ganske vanlig i USA. Kanskje er nettavisene for sikre på sin egen modells (Nettavisen-modellens) fortreffelighet. Problemet for nettavisene er at i dag virker den personlige, i journalistisk forstand amatørmessige weblogg ofte friskere og mer spennende enn de profesjonelle redaksjonenes produkter. Det som gjør webloggen så attraktiv og dynamisk er nemlig den eksplisitte tilknytningen til et fellesskap av nettsteder. Enhver weblogg inneholder lenker til interessante artikler og synspunkter funnet andre steder på nettet. Selv om hver weblogg som oftest er skrevet av enkeltpersoner med de feil og særheter dette medfører, skaper det flytende webloggfellesskapets dynamikk på sitt beste sin egen redaksjonelle prosess hvor noe fremstår som viktigere enn annet. Derfor har det også temmelig raskt utkrystallisert seg stjerneskribenter også blant "bloggerne" - det vil si skribenter hvis sider blir lenket til

hyppigere enn andres. Verdens for tiden mest fremgangsrike internettelskap Google bekreftet i februar 2003 potensialet i weblogg-genren ved sitt oppkjøp av den viktigste leverandøren av weblogg-publiseringsverktøy, Blogger.

Det er ingenting som hindrer nettaviser i å skape ypperlige weblogger, og jeg er temmelig overbevist om at et slikt trekk ville åpne for en nettjournalistikk som vil skape mer leserengasjement og -binding enn dagens. Det ville også bety en ekte fornying av den trykte avisens kommentargenrer. Om avisene også bør tilby sine lesere å lagre sine weblogger på avisens server og publisere under avisens logo er et annet spørsmål, som henger nært sammen med det diskuterte dilemmaet for nettforaer. Men redaksjoner som mener at åpne, uredigerte nettforaer er i orden, burde i hvert fall ikke ha noen betenkeligheter med å la leserne oppdatere sine weblogger under avisens logo. Et eksempel på hvordan dette kan gjøres er for øvrig å se hos nettmagasinet Salon.com.

Det finnes enda flere årsaker til at webloggens betydning ikke bør undervurderes. Kombinasjonen av genrer som dette og øvrige utviklingstrekk på nettet er i ferd med å skape en virkelig kvalitativt ny situasjon for nyhetsformidling og -resepsjon. Det kan underbygges ved en drøfting av en klage det har vært vanlig å høre de siste årene - at folk drukner i informasjon. Det er riktig at informasjonsmengden har økt, men på internett har denne utviklingen blitt ledsaget av nye og svært effektive måter å samle og filtrere informasjon på. Spesielt effektive søkemaskiner som Google har gjort det svært mye lettere å finne frem på nettet. Den nye situasjonen kan illustreres ved de endrede betingelsene for tradisjonelle nyhetsbyråer som NTB. Byråene var gårsdagens primære nyhetsinnsamler og -filter (de, og andre redaksjoner, ble gjerne kalt "portvakter"). En viktig del av byråjournalistens jobb var/er å lese aviser, følge med på fjernsyn og andre medier og samle denne informasjonen i korthugde nyhetsmeldinger. Nettets fremvekst har imidlertid gitt den kunnskapssøkende borger direkte tilgang til hele verdens mediemangfold. Byråjournalisten er i dag for sen. Før hun har fått ut selve nyheten er den allerede kontekstualisert, diskutert og dissekert i allverdens internettfora. Morgendagens nyhetsinnsamler og -filter - denne utviklingen er for lengst i gang, selv om den er i en tidlig fase - er personer som bruker nettets verktøy til å finne og lese nyheter og andres synspunkter, og til å kommentere og publisere sine egne tekster og bilder. Ved å ta i bruk genrer som diskusjonsfora, nyhetsgrupper og weblogger blir disse personene selv noder i nettverkene. Det er ingen grunn til at de etablerte mediene ikke skal omfavne de samme genrene og med sin journalistiske profesjonalitet tilby leserne en svært viktig tjeneste - i grunnen fullstendig i tråd med det Anne Knudsen ser som en hovedoppgave for sin avis, å sortere det viktige fra det uviktige og skape orden i kaos for leserne. Denne oppgaven kan man ikke lenger lene seg tilbake og gjøre en gang om dagen, som i dagsavisen, eller ukentlig som i ukeavisen, den må gjøres kontinuerlig, og webloggen er et av formatene som er best egnet.

2. Kildemateriale

2.1 Litteraturliste

A-pressen: *Redaktørrollen og publisistiske grunnholdninger i A-pressen Status – framtid – forankring*. Rapport fra et utvalg nedsatt av konsernsjef Alf Hildrum, Oslo 2000.
(<http://www.nored.no/redaktoransvar/apressen.html>)

BBC News: "Life in Baghdad via the web", 25. mars 2003
(<http://news.bbc.co.uk/2/hi/technology/2881491.stm>).

Eide, Martin: "Den nye realismen", i *Dagens Medier* nr. 2-2003.

Eide, Martin: "Redaksjonelt samfunnsregnskap", i festskrift til Odd Raaum (under utgivelse), 2003.

Finslo, Stig: "Redaktørinstituttet - journalistikkens svanemerke", i Finslo, Korme, Njaastad (red.): *Kvalitet i journalistikken*, Fredrikstad 1997
(<http://www.nored.no/artikkelbase/sfsvanemerke.html>)

Funcke, Nils: *Kalle, Sten och Flisa - om internet og yttrandefriheten*, rapport utgitt av Näringslivets Medainstitut, Stockholm 2002.

Gillmor, Dan: "Here comes ' We Media' " *Columbia Journalism Review* januar-februar 2003.
(<http://www.cjr.org/year/03/1/gillmor.asp>)

Gulbrandsen. Trygve et al: *Norske makteliter*, Makt- og demokratiutredningen, Oslo 2002.

Hertz, Noreena: *The Silent Takeover, Global Capitalism and the Death of Democracy*, London 2001.

Klein, Naomi: *No Logo*, London 2001.

Michalsen, Bård: "Flere og bedre kommentarer", intervju med Stein Sneve, *Dagens Medier* nr. 3-2003.

Reuters: "Iraqi use Web to chronicle a city under the bombs", 24. mars 2003
(<http://asia.reuters.com/newsArticle.jhtml?type=internetNews&storyID=2438504>).

Rosenberg, Göran: *Tankar om journalistik*, Stockholm 2000.

Ruth, Arne og Knut Olav Åmås: "Mediekritikk er medienes ansvar", i *Samtiden* nr. 1-2003.

Stenstadvold, Halvor: "Redaktørrollen", i Gauslaa, Stein og Stein B. Hauglid: *VI - en bok om ledere*, Fredrikstad 1997.

Stoltenberg, Jens: Innlegg i *Aftenposten*, 15. januar 2003.

Øvrebø, Olav Anders: "Im Königreich der Nachricht", i *Message* nr. 3-2002
(<http://www.oov.no/deu/menachricht.html>)

Øvrebø, Olav Anders: "Tilbake til web-fremtiden", i *Dagens Medier*, 25. oktober 2002
(<http://www.oov.no/arkiv/dmweblogg.html>).

NOU 1999: 27: "*Ytringsfrihed bør finde Sted*". Forslag til ny Grunnlov § 100.

Weblogger:

Where is Raed? (http://dear_raed.blogspot.com)

BBC Reporters' Log (http://news.bbc.co.uk/2/hi/in_depth/2879161.stm)

Dan Gillmor (<http://weblog.siliconvalley.com/column/dangillmor/>)

Salon.coms webloggtilbud (<http://blogs.salon.com>)

2.2 Intervju med sjefredaktør og administrerende direktør Olav Terje Bergo, Bergensavisen

Intervjuet ble foretatt i Bergen 17. oktober 2002. Det ble tatt opp på bånd. Versjonen under er noe forkortet, og typisk muntlig språk noe strammet inn.

Hva forbinder du med et uttrykk som gjerne brukes - "meningsbærende avis"?

Alle aviser har jo en avistradisjon hvor de er bærere av noen verdier, av verdisyn. Vi har jo en kategori som heter meningsbærende aviser i Norge - meningsbærende riksspredte aviser. I den kategorien er jo ikke min avis, men vi er jo en meningsbærende avis altså. Det er jo iallfall alle de større avisene.

Men hva ligger i begrepet meningsbærende?

Det er jo at vi formidler meninger utifra en avistradisjon og et sett av grunnverdier.

Hvor viktig synes du kommentar- og analysestoffet er for å legitimere dagsavisene i dag?

Veldig viktig. Vi har jo skjøvet det helt fram i avisen og vi har jo også puttet det i en seksjon leserbrev (...). På side 3 har vi lederspaltene og vi bruker noen betalte skribenter, som har som oppdrag å skrive debattskapende meningsyttringer. Så har vi leserbrevsiden bakerst, og så har vi en side som heter Summetonen som er stort sett der alle de debattene folk flest er opptatt av og som alle snakker om i lunsjpausen havner på trykk. En av de eldste spaltene tror jeg, i norsk presse. Og så er jo ellers avisen også veldig meningsorientert, vi har jo ofte meningsyttringer på førstesiden for eksempel. Men da er det jo andres meninger vi formidler i en eller annen form. Vi er jo en veldig debatt- og meningsorientert avis.

Du var nesten allerede inne på det tror jeg - at avisene ikke lenger er direkte knyttet til politiske partier. BA var jo det?

BA var jo en arbeiderpartiavis inntil jeg begynte her.

Men man må vel nesten si at det å skrive en kommentar som gjerne dreier seg om politikk og samfunnsforhold, det innebærer å snakke fra et ståsted. Og hvordan definerer man da det i dag, når man ikke definerer det ut fra parti?

Jeg definerer det ut fra sosialdemokratiske grunnverdier. Det er på en måte det som er avisens fundament; det at vi var en partiavis i etterkrigstiden fra 1945 til 1983, det håper jeg blir en parentes i avisens historie. BA var fra 1927 da den ble etablert en sosialdemokratisk avis, den var ikke en partiavis. Og det som var forgjengeren for BA, var jo blant annet en avis som het Arbeidet. Den var også startet som en sosialdemokratisk avis, men så ble den gjennom den veldige radikaleringen i arbeiderbevegelsen fra 1918 til 1927 overtatt av kommunistene. Men så å si hele nøkkelstaben deres, da BA startet så sluttet de og begynte i BA, slik at BA bygger egentlig på en lang sosialdemokratisk avistradisjon, den eldste i Norge. Og det ståstedet tror jeg alle bergensere er relativt klar over at BA har. Mange mener nok, og de eldre definerer oss som en arbeiderpartiavis, og for mange mennesker er nok sosialdemokrati og arbeiderparti mer eller mindre det samme, men i realiteten er det jo ikke det.

Hvilke endringer har da foregått siden man løsrev seg fra partiet?

Når du har en forankring i en partiorganisasjon, da har du et maktperspektiv på det du skriver. Da har du et propagandistisk perspektiv. Men hvis du har en verdiforankring, så er det det du har. Da er du løsrevet fra maktstrukturen i politikken. Ja, løsrevet er du ikke, men du har en helt annen frihetsgrad. Jeg har prøvd begge deler, så jeg vet hvordan det er.

Men det viktige er da tydeligvis at den friheten har et fundament?

Ja, du må jo ha en verdiforankring. For oss er det jo i tillegg til det sosialdemokratiske den klassiske lokalavisforankringen i bergensregionen. Som for såvidt også var der allerede i Arbeidet forholdsvis tidlig, de startet jo i grunnen som en veldig ideologisk avis rundt 1890, men ble ganske fort en lokalavis. Med ganske moderat/bred plattform ideologisk. Men så ble den veldig snevret inn i revolusjonsromantikken etter revolusjonen i Russland. Så skjedde det en veldig radikaliseringsprosess i norsk arbeiderbevegelse, og den startet her i Bergen og i Trondheim, rundt avismiljøene. (...) Redaktøren her i Bergen ble (...) sendt til Arbeiderbladet i Oslo. Så det var et rent erobringstokt, med delvis ideologisk og delvis geografisk fundament i Bergen og Trondheim. Veldig mange av avisene i A-pressen ble jo kommunistiske, men så mistet på en måte revolusjonsromantikken litt fofestet etter hvert, det var jo disse Moskva-tesene - han som var drivkraften her i Bergen døde av tuberkulose, Martin Tranmæl fant ut at Moskva-tesene ikke var noe for Norge, og så kom jo Moskva-prosessen utpå 30-tallet, (...) folk gjennomskuet jo etter hvert Moskva-varianten av kommunismen, slik at sosialdemokratiet hadde en veldig fremgang etter 1927. Og BA ble startet opp igjen da i 1927.

Det man gjorde på den tiden var jo å starte avis når man hadde et politisk prosjekt. Det var to sider av samme sak. Men bør eller ønsker en avis som BA i dag å kommunisere konsekvent linje på samme måte?

Politisk? Ja, det synes jeg. Det er stort sett jeg som skriver lederspalten. Og jeg tror jeg skriver en lederspalte som veldig mange bergensere synes de kan være enig i. Noen ganger er Frp veldig sure, andre ganger er de kjempefornøyd. Og jeg har klart å fornærme Bondevik og kompani et par ganger. Men stort sett prøver vi å skrive fra en plattform som bedømmer politikken utenfra, utenfor partisystemet. Så vi skriver kritisk om alle partier hvis jeg synes det er grunnlag for det, og jeg skriver også rosende og støttende når jeg synes det er grunnlag for det. Uavhengig av hvilket parti som står for initiativet.

Men de ulike kommentatorene, skribentene som du har knyttet til deg, står de for noe man kunne kalle en felles linje, som man kan identifisere?

Nei, tvert imot, jeg har prøvd å finne debattskapende, de som skriver på denne plassen her på side 2 har som oppgave å skrive debattskapende og spissformulert. I tillegg tar vi inn leserbrev her, så resten av side 3 er jo overhodet ikke uttrykk for avisens linje. Men jeg har valgt ut personligheter som har en god evne til å skape debatt i Bergen. Erling Gjelsvik har vært en fast skribent her i mange år, Arild Haaland. Det er en kulturpolitiker i Frp som (...) sitter i kulturkomiteen i Stortinget, hun er skribent her. En tidligere arbeiderpartipolitiker som har vært i styret for Bergen kino skriver her. En tidligere utenriksredaktør i TV 2 skriver her. Så det er litt sånn blandet. Det er satt sammen for at det ikke skal være forutsigbart det som står der.

Men dette hadde man ikke gjort før....?

Nei dette var nok helt utenkelig selv da jeg begynte.

Det jeg er på jakt etter er da synspunkter på dette: tidligere var det jo helt klart hva som var det publisistiske grunnlaget. Men i dag er jo ikke det så klart for en avis; selv om du sier sosialdemokratisk ståsted sier du i neste omgang at du henter inn skribenter som skal skrive spissformulert?

Til debattene, ja det gjør jeg absolutt. Men dette har vi jo prøvd å definere som en byarene for en ganske fri debatt. Og hvis det kommer et innlegg som imøtegår en lederartikkel så havner det også her. Slik at det er jo veldig viktig etter min mening å skape debattarenaer om både lokale og regionale og rikspolitiske spørsmål, utenfor disse hovedstadsmediene. Fordi det er sånn veldig tyngdekraft i riksmidlene, og de forsterker hverandre. De som beskylder norske journalister for å være en saueflokk snakker jo om hovedstadsmediene, de snakker jo ikke om hele Medie-Norge, for Medie-Norge er veldig variert. Og i Bergen, i den grad noen skal kunne skape et alternativt debattperspektiv på samfunnsproblemer i Norge så må det være i Bergen. Og derfor har jeg ment at det er veldig viktig å skape sånne debatter, og avisen blir en ramme for det, men det er veldig viktig å ha en stor takhøyde fra avisen, når det gjelder å ta imot kritikk, og evnen til også å ta inn og skape debatter om spørsmål som er fjernt fra avisens eget ståsted. Det mener jeg er viktig både på det som er satt av og definert som debattplass, og på de nyhetssidene hvor vi bringer harde nyheter og meninger litt sånn hulter til bulter.

Etter denne omleggingen, eller at man løsrev seg fra partiet, kan du peke på noen aspekter ved din kommentarskriving som har endret seg?

Jeg begynte i BA og brøt med partijournalistikken, jeg. Det hadde vært helt utenkelig for meg å jobbe her som redaktør uten at vi gjorde det bruddet.

Jeg tenkte i den perioden som har gått, har det vært noen utvikling, endring?

Nja, nei, fra min side har det ikke vært det. Men etter det første bruddet - det ble oppfattet som veldig kontroversielt i mange kretser, det jeg gjorde da. Selv om det var kanskje 30 år for seint. Det burde kanskje vært gjort i 1950, egentlig. Eller det burde aldri vært startet avis på en sånn partipolitisk plattform igjen, som det gjorde i 1945.

Altså ingen klare utviklingstrekk i de ca 20 årene? [etter 1984]

Det er blitt en større bredde på debatten. Det er blitt en mye mer lest avis, så det er mye mer spennende å skrive i BA enn det var for 20 år siden. Men i plattform mener jeg ikke det er skjedd noe. Men de første årene var vi veldig farget av at det var kontroversielt det som ble gjort, og mange var såret og mange Ap-folk mente at når vi ikke var en partiavis lenger for dem så måtte vi jo være det for Fremskrittspartiet eller Høyre eller... De overfortolket bruddet, så vi møtte nok veldig mye rare holdninger, delvis fra de som syntes dette var kjempeflott og trodde vi var blitt en høyreavis og syntes det var veldig bra, og delvis fra de som syntes det var helt forferdelig det vi hadde gjort og trodde vi var blitt en høyreavis og syntes det var forferdelig. Og vi mistet mye kilder både i Arbeiderpartiet og fagbevegelsen som var både provosert og sinte over det som hadde skjedd. Og det gikk noen år før det normaliserte seg. Slik at nå er vi ikke hemmet av det lenger, nå blir det som skrives på lederplass tatt til face

value, uten at det blir forsøkt å fortolke maktpolitiske motiver inn i det. Nå blir det lest og debattert for det som står der, og ikke fordi folk antar at det står noe kryptisk innbakt i dette budskapet som ikke de oppfatter i første omgang. Det er mye lettere å skrive kommentarstoff nå enn det var i 1984. Nå blir det ikke overfortolket, og jeg opplever stor interesse for BAs meningsstoff i Bergen. (...) Det tok mange år før vi klarte å få folk til å skrive ordentlige leserbrev, sikkert 10-15 år. BA hadde vært betraktet som et propagandaorgan, og vi levde med de forestillingene der ganske lenge. Så nå - det er fortsatt mange som mener at akkurat deres leserbrev skal prioriteres foran alle andre, og hvis det ikke blir gjort er vi mer venn med andre...

Så de ville altså ikke skrive...?

Det var uinteressant tror jeg, jeg bare konstaterte at vi ikke fikk noen seriøse ytringer. Nå vil jeg tro at de fleste leserbrev til Bergen går til begge avisene, og da gjelder det å være den avisen som har det først forsåvidt.

Siden vi er inne på det kan vi hoppe til tilbakemeldinger. Det virker som interessen har økt, generelt, for debatt- og kommentarstoff?

Ja det har det, men det har med å gjøre at Bergen er en veldig tett by og vi har kort avstand til leserne våre. Jeg husker vi hadde Jon Michelet her som festspillskribent et år, og han har vært forfatter og journalist og redaktør hele sitt liv. Og så hadde han fått i oppdrag å mer eller mindre gå rundt i byen og gå på det han ville av festspillene og så skrive om det hver dag. Og han opplevde da at i det øyeblikket han gikk ut av døren begynte folk å snakke til ham om det de hadde lest. Og det hadde han aldri opplevd før. I Bergen, hvis du skriver noe i BA, har nesten alle du møter på gaten gjerne lest det.

Så hvordan får du da tilbakemeldinger?

Epost, jeg tror jeg får et par hundre eposter i døgnet. Om alt mulig. Mye telefoner, og mobilnummeret mitt er jo offentlig, så jeg får mye telefoner, og brev. Ganske mye publikumshenvendelser.

Tendens økende eller synkende?

Økende, og så er jo redaksjonen i større grad i stand til å takle publikumshenvendelser, vi er en veldig åpen redaksjon. I nettavisen har vi en spalte som heter Spør redaktøren, hvor folk kan gå inn med spørsmål. Vi har en enorm kontaktflate i løpet av et døgn med leserne våre.

Hva slags saker gir mest tilbakemelding?

Det er jo hvis vi har en førsteside som er kontroversiell. Jeg har sittet en gang og svart i telefon i tre dager i strekk. Det er noen år siden nå.

Var det den gangen folk brant avisen i gaten her?

Neida, dette var en sak der vi skrev om en motorsykkelykke i Fyllingsdalen. Og hadde bilde av en motorsyklist som hadde svingt inn mot en rundkjøring, det var en veldig farlig rundkjøring. Han hadde kommet ut av tunnelen og kjørt forbi bomstasjonen og svingt ut i den

rundkjøringen, og så hadde han ikke sett at det kom en leddbuss som hadde forkjørersrett. Så han ble påkjørt av en sånn stor gul buss og så lå motorsykkelen på siden av bussen, og liket av han lå under en presenning. Og så rant det en stripe av blod foran bussen, estetisk sett en veldig flott førsteside, veldig dramatisk, veldig opprørende selvsagt, men det var jo det som var poenget også, og den var det stor debatt om, vi ble klaget inn for Pressens Faglige Utvalg og der tapte vi, men jeg har alltid forsvart den førstesiden jeg da. Det gjorde jeg da tre døgn etter hverandre, sammen med vaktjefene, vi satt tre stykker tre døgn og prøvde å svare på alle henvendelser. Og masse intervjuer også selvsagt. Så det hender jo at vi av og til - da vi begynte med skattelistene i 1984, vi var første avis som brakte skatteopplysninger i stor skala, da var det jo står ståhei, da sto det jo folk utenfor her. En gang da det var miljøkonferanse her, hadde vi en førstesidesak om at miljøaktivistene som kom til Bergen oppførte seg som pøbler. Og det var noen som hadde gjort det, og da husker jeg hele kvartalet rundt her var fullt av demonstranter som sto og ropte på han journalisten som hadde skrevet saken.

Men når det gjelder kommentarstoffet, hva er det da som engasjerer mest?

Bergen er en by som er vant til at det skytes fra hoften i offentlig debatt. Det er ikke noe uvanlig med høy temperatur på bergensdebatter.

Hva slags saker som gir mest tilbakemeldinger?

Det som gir meg personlig mest tilbakemeldinger er jo mine lederartikler. Hvis du skriver noe som er veldig overraskende synspunkt. Det som er mest vanlig er at folk ringer og sier at dette var de veldig enig i. Det store antallet telefoner har jeg nok fått når jeg har skrevet noe ikke-politisk, noe patriotisk for eksempel om Bergen. Politikk er blitt litt fjernt for folk. Så det er nok når jeg har skrevet om veldig nære spørsmål, forestiller jeg meg. Noe nært og menneskelig som folk har en begrunnet oppfatning av, uten at det krever noen særlig politisk innsikt. Da ringer folk.

Internett har jo utfordret dagsavisens rolle som nyhetsformidler, men har internett også utfordret denne rollen som kommentar- og debattforum som dagsavisen har?

Ja, den har det. Vi har jo noe som heter BA Snakk, som vi hadde fra 1996. Det er enorm trafikk på det der stedet, og det er ihvertfall alle bergensungdommers snakkested. Veldig mye sånne gutteromdiskusjoner. Og det er blitt et svært miljø egentlig. Det strekker seg langt utenfor Bergen. En av de som var aktive på det snakkestedet, hun hadde da opptrådt under psevdonym og gitt seg ut for å være en ung mann på 18 år. Det var en dame på over 50 år. Da hun døde, hun var fra Bergen og bodde i Stockholm, hadde bodd der nesten hele sitt liv, og da hun døde var det altså minnestund for henne blant BA Snakk-deltakere i Bergen. Som vi fikk høre om først etterpå. Og det finnes et fotballag av sånne BA Snakk-deltakere. For oss er disse forholdsvis perifere, ikke sant, vi er jo bare en arena for dem. Men det er mange sånne store snakk-miljøer ute på internett. Så har vi noe vi kaller nettmøte, hvor vi har mer organiserte diskusjoner og kaller inn en eller annen politiker eller kommunal embetsmann eller ekspertise på et område, eller som mennesker forventes å ha et spørsmål til, og så sitter de her eller hvor som helst på en PC, på Galdhøpiggen for den del, og svarer på spørsmål som kommer på internett. Og noen ganger kombinerer vi det med telefon også, så de kan ta telefoner og nettspørsmål og svare så godt de kan. Noen ganger kjører vi det også i avisen, eller et ekstrakt av det på trykk i avisen, men som regel kjører vi det i sin helhet på nett. BA Snakk går usensurert, eller der sensurerer vi ved at vi har satt bort oppdraget med å overvåke debatten,

og hvis det er noen enkeltpersoner som misbruker den arenaen til noe vi ikke kan akseptere så fjernes deres adgangsmulighet ved at vi blokkerer for deres IP-adresse. Mens på nettmøter så er det vi som aktivt legger ut spørsmål og svar. Og der er det en del av de spørsmålene vi får som vi ikke aksepterer, fordi de er sjikanerende eller uinteressante eller injurierende. Så der har vi en journalistvurdering av spørsmålene som kommer. I hovedsak er det de to foraene vi har, men vi har jo ment å lage flere, vi ser på New York Times blant annet hvordan de har skapt communities, så det kan nok hende vi prøver å lage noe mer, men i dag har vi i hovedsak to muligheter. Og så har vi Spør redaktøren.

Dette med sensur er en veldig klar og løpende problemstilling for aviser som tilbyr diskusjonsfora av ulike typer. Spørsmålet er jo gjerne, skal man kontrollere ting før de publiseres eller gå inn og ha denne sjekken etterpå.

Vi har begge løsninger litt avhengig av hva som er praktisk mulig. På BA Snakk praktiserer vi da den løsningen som de fleste andre aviser med store mengder meningsytringer gjør, at vi behandler det slik som radio og tv behandler direktesendinger. Vi fjerner det når vi blir klar over at noe er der som vi ikke kan akseptere. Da går vi inn og fjerner det. Men vi kan jo da risikere at det blir liggende en stund før vi oppdager det. Aftenbladet ble jo dømt på sånne nazistiske ytringer, selv om de hadde fjernet dem med en gang de ble klar over dem. [D]e ytringsmulighetene teknologiene gir kan ikke vi blokkere for, det tror jeg de fleste norske redaktører mener veldig sterkt. Der det er praktisk og fornuftig og greit å legge inn en kontroll før publisering, der gjør vi det. På nettmøter for eksempel, som er organisert og forberedt og det er praktisk mulig å gjøre en bedømmelse av det som legges ut, der gjør vi det. Så har vi jo hatt noen saker som har vært omdiskutert, blant an net hadde vi en ung jente fra Bergen som la ut nakenbilder av seg selv med Brann-skjerf, og ellers veldig lite klær, ingen klær, på et sånt nettsted, nokså avslørende bilder, noen av dem nokså vulgære bilder, og vi plukket ut tre eller fire av dem, veldig tekkelige, så ikke noe verken av pupper eller noe annet, men vi så at hun var naken i tillegg til skjerfet, det hadde ligget ute noen dager, hun ringte i dag og spurte om vi kunne fjerne det, så nå fjerner vi det i ettermiddag. Så vi har jo, vi er jo i dialog med både de som det behandler og de som aktivt ytrer seg og de vi driver formidling om i forskjellige varianter.

Men er det det samme redaktøransvaret som du har for leserbrevsiden på alle foraene på nettet?

Nei, jeg kan ikke i praksis gjøre det for BA Snakk.

Men juridisk sett?

Ja, jeg mener det. Bakgrunnen min er fra radio og fjernsyn, og jeg ble drillet i NRKs programregler, at hvis noen sa en injurie på direktesending så måtte jeg som programleder umiddelbart si at dette tar vi sterkt avstand fra, dette er en injurierende uttalelse og jeg ber om at du trekker den tilbake. Og da har du gjort det du kan som programansvarlig. Og jeg tror det er en nokså omforent mening innenfor norsk presse at det er sånn vi må gjøre det på internett også. At vi ikke er mer på restriktive på internett enn vi er i radio og fjernsyn på direktesending, mens forberedte sendinger, redigerte og forhåndsproduserte sendinger, der vil du jo fjerne injurier.

Mener du det er en gjengs oppfatning? Det er jo mye lettere å kontrollere det på radio og tv enn på nettet.

Ja, det er det selvsagt, der har du jo en programleder til stede, det er ikke alltid du har det på nettet. Men hvis du tenker deg en debatt, i BA Snakk for eksempel, hvis det kommer en nynazist og ytrer seg om noe der, og ingen leser det, så er det forsvåvidt ikke noen skade skjedd. Men i det øyeblikket det er noen som leser det, så skal det ikke være veldig mange som har lest det før vi får en melding om det og kan fjerne det. Så en må være villig til å se litt praktisk på sånne spørsmål. Så er jo ytringsfriheten i Norge i praksis veldig utvidet de siste årene. Ved at den norske injurieretten i praksis er avskaffet og erstattet med en europeisk - den norske lovgivningen om ytringsfrihet er jo i grunnen helt parkert og det er menneskerettighetsdomstolen og deres oppfatning av ytringsfrihet som egentlig nå er den norske rettstilstanden på området, og den er jo mye mer liberal.

Men hvor er det dere trekker grensen? Hva tar dere ut?

Vi fjerner jo mer enn det som er ulovlig. Vi fjerner også annonser, på markedsplassen fjerner vi sexannonser for eksempel. Og vi fjerner det som er usømmelig eller som vi ikke ønsker skal forbindes med BA. Men når det gjelder meningsytringer går vi veldig langt.

Hva med det som er ulovlig - rasistisk?

Ja, nazistiske og rasistiske uttalelser vil vi ikke ha. Og vi vil heller ikke ha kvinnefiendtlig, eller noe som har menneskeforakt, vil vi heller ikke ønske å gå veldig langt med. Men du skal være forsiktig med å lage altfor strikse og firkantede regler. Vi hadde jo noen sånne satanistmiljøer her i Bergen for eksempel, det var jo viktig å få frem hva de faktisk sto for, og da måtte vi intervju dem og da måtte de si hva de faktisk mente.

Følger du selv med på ulike internettfora, ikke bare hos dere men generelt?

Andre? Jeg følger med på New York Times, det er det utenlandske nettmediet jeg følger best med på. Og så følger jeg litt med på Aftenbladet. Følger lite med på norske for øvrig, det gjør jo nettredaksjonen vår.

Jeg tenker da spesielt på de debattforaene som fins.

New York Times er jo veldig innovativ. De har jo utviklet debattmiljøene veldig langt. Aftenposten må jeg si, den følger jeg også litt med på.

Sånn som Usenet og nyhetsgrupper?

Det bruker jeg ikke selv, jeg bruker søkemotorer hvis det er noe jeg skal undersøke til en lederartikkel.

De siste par årene har det som kalles weblogs eller weblogger vokst veldig raskt, har du noen erfaring med det?

Jeg tror ikke jeg er noen veldig avansert internetbruker egentlig, jeg er veldig nytteorientert.

Har utviklingen av internett påvirket virksomheten din som kommentator?

Den har jo gjort det veldig mye lettere å være konkurransedyktig med hovedstaden og hovedstadsavisene - for eksempel statsbudsjettet får vi jo på nettet samtidig med riksmidlene. Vi får adgang til postjournaler på en helt annen måte enn før. Det er jo et eventyr i forhold til sånn som det var tidligere, å være skribent. Fordi du har så kort vei inn i enorme faktakilder.

Så det går særlig på researchsiden?

Det har nok vært en veldig demokratiserende utvikling i teknologien, for tidligere hadde jo sånne store, etablerte mediebedrifter et kjempefortrinn på de små, fordi de hadde dokumentasjon og bibliotek og arkiv som var et enormt verktøy for journalistene, mens i dag har jo vi egentlig tilgang til alt som er av databaser, det er spørsmål om å bruke dem intelligent.

Hva mener du om verdien av internettforaene og det som der skjer for offentlig debatt?

Det har jo sikkert bidratt til å sette partisystemene under enda mer press. Men samtidig skaper det jo store nettverk i det norske samfunn og ut av det norske samfunnet. Og så er jo epost blitt en enorm kommunikasjonskanal som selvsagt gjør nettverksbygging og informasjonsspredning forferdelig mye billigere og enklere. Så det gir jo mulighet til å utvikle nettverkene i samfunnet på en helt annen måte enn tidligere, til å holde vedlike kontakt - jeg har jo noen gamle venner som har lagt inn min bursdag i sin kalender. Så det er jo en mulighet for nettverksbygging som er strålende. Så er jo etter min mening datateknologien i sin aller første barndom - alle som tror vi er ved slutten av historien tar feil. Teknologien kommer til å bli mye mer utviklet, og den kommer til å bli mye mer utbredt, selvfølgelig.

2.3 Intervju med redaktør Olav Kobbeltveit, Bergens Tidende

Intervjuet ble foretatt i Bergen 18. oktober 2002. Det ble tatt opp på bånd. Versjonen under er noe forkortet, og typisk muntlig språk noe strammet inn.

Et uttrykk som brukes i pressepolitikken for eksempel, er "meningsbærende avis". Hva forbinder du med det?

Det er jo et uttrykk som vel har oppstått i debatten om pressestøtte. Og det er vel for å skaffe en slags legitimitet til at Dagsavisen, Klassekampen, Vårt Land, Nationen og Dagen i Bergen skulle være en særskilt gruppe aviser som skulle sies å være mer meningsbærende enn andre... Jeg stiller meg noe tvilende til det. Men jeg tror det må sees som en del av pressestøttedebatten.

Kan man skille mellom mer og mindre meningsbærende?

Det er forsøk på å skille ut en gruppe, de er nokså sårbare alle disse avisene her, ikke sant. Om det har fått noe gjennomslag... Som begrep har det nok fått et visst gjennomslag, men om det har fått gjennomslag politisk er jeg mer tvilende til. Det er andre mekanismer som trer i kraft når disse avisene får støtte, det er altså ved at (..) tar hånd om (...) Nationen, KrF Vårt Land, Arbeiderpartiet Dagsavisen, i hvertfall tidligere, så er nok det viktigere enn at en lager en sånn gruppering. Men med på lasset følger da gjerne Klassekampen og Dagen.

Men det er jo litt paradoksalt da, hvis partibindingene lever med videre....

Det er jo egentlig ikke noe særlig partibindinger formelt sett, men likevel, disse partiene vil vel gjerne ta vare på disse avisene. Jeg vil jo tro at selv om ikke Vårt Land er en KrF-avis, så synes KrF det er viktig å ha en kristen dagsavis.

Hvor viktig er det vi kan kalle kommentar- og analysestoffet nå for å legitimere dagsavisenes samfunnsrolle?

Det der svinger litt, men jeg tror som du at i dag blir menings- og kommentarstoffet sett som viktigere enn i en del andre perioder. Det har sikkert mange grunner, men i en tid der folk bruker mye tid på tv er det et fragmentert bilde som flimrer forbi, og i den grad folk er opptatt av å forstå sammenhenger og hvorfor ting skjer, så er den daglige avisa med kommentar, bakgrunn og analyse det som kan hjelpe folk til å bli ... Jeg har et sitat her som... "To survive in the long run you must be in the meaning business". Neil Postman. Og det tror jeg nok han har rett i for avisene sin del. Hvis du ikke kan tilby gode ting der så spørs det om du kommer til å overleve.

Det er vel en god stund siden BT var partiavis?

Midt på 80-tallet.

Så kort tid siden.

Men det skjedde liksom bare ved at vi sluttet å betale kontingent i Venstre-presselaget.

Når dere da skriver kommentarer og analyserer, betyr det at dere snakker fra et ståsted likevel?

Ja det gjør det.

Og hvordan definerer du det?

Jeg definerer det som en liberal plattform, gjerne sosialliberal. Uten formelle bånd til Venstre, men det er Venstre som har stått for en liberal tradisjon i Norge.

Står dere da for en felles linje, dere som kommenterer?

På lederplass prøver vi å holde en linje.

Og den er definert på den måten du sa?

Det finnes jo en formålsparagraf, at BT er en borgerlig eller ikke-sosialistisk avis, progressiv. Men det er liksom ikke den som - den gir nokså frie tøyler.

Men det som da er signert?

Det som er signert, der står en nokså fritt. En trenger ikke være innunder den paraplyen hver gang en skriver en signert artikkel.

Jeg er interessert i å høre hvordan man forhandler frem en sånn plattform i dag når man ikke har denne klare partiforankringen?

For vårt vedkommende har det vært naturlig å holde oss til en liberal plattform selv om båndene til partiet er kuttet over. En periode var jo Bergens Tidende sett på som Høyre-organ, det var vel i en periode der Rødland... Sånn at det vil nok være mulig å under en gitt redaktør å skifte plattform innenfor de nokså vide rammene som formålsparagrafen gir. Men siden jeg kom inn i bildet i 1995 har vi stått for en liberal plattform.

Kan eller bør dere kommunisere en konsekvent linje til leserne?

Jeg tror at vi må prøve å gjøre det. Det betyr ikke at vi ikke kan være uforutsigbare i enkelte, i standpunkt i enkeltsaker. Men det ville være nokså vanskelig både for oss og leserne hvis vi skulle skifte linje hele tiden.

Du har vel da skrevet kommentarer og analyser over lang tid. Er det noe spesielt du kan tenke på som er endret, ikke bare ståsted, men også tilnærming, hvordan du går frem eller hvordan du skriver tekster?

Det er godt mulig at det har endret seg, det er ikke lett å påvise det, tror jeg. Det som jeg tror er tydelige trekk er at vi står mye friere i dag enn for eksempel på 80-tallet. Da var det et mye strengere regime, en måtte holde seg strengt innenfor linjen, mens man i dag kan overraske med standpunkt i enkeltsaker. Og de som skriver signert, kan skrive relativt fritt, du må ikke skrive imot det som står på lederplass men kan godt være nokså frispråk lig. Det er nok gjennomgående en friskere form i kommentaren enn det var tidligere. Både i metaforbruk og i

uttrykksmåte så er en nok i stand til å ta i bruk andre virkemidler enn for 20 år siden. Mindre offisielt, liksom.

Jeg har sett noen av de du har skrevet hvor det grenser mer over i reportasje, hvor du er et sted og forteller?

Ja vi føler oss nokså fri til å gjøre det på den plassen.

Det er jo spennende, for ofte forventer man, især i riksaviser, noe som har feks med Stortinget å gjøre. Men hvis det er politikk man skriver om så skjer ikke det bare på Stortinget.

Neida.

Når du får tilbakemeldinger fra lesere, hvordan skjer det?

Det skjer forsåvidt på alle måter, per telefon eller epost eller brev, men i dag er det vel mest per telefon og epost. Det er vel den letteste måten å nå fram på.

Er det noen tendens til at det er flere eller færre?

Tror kanskje det er flere som reagerer i dag enn før. Det kan være flere grunner, det kan være at folk synes det var langt opp og fram tidligere til å ta kontakt med Bergens Tidende, at det er lettere i dag. Men det kan nok være at vi nå tidvis inntar mer kontroversielle standpunkt enn tidligere. Vi har jo hatt, særlig i miljøsaker, tatt konsekvensen av vårt grunnsyn, og det har betydd at vi har gått inn for høyere bensinpris, høyere kraftpris, vi har sagt nei til Hardangerbroen som er et stort prosjekt i vår region, vi har sagt at matprisen er lav nok som den er, og det er sanne ting som...

Ingen av dem er vel umiddelbart populistiske!

Nei, tvert imot. Jeg ser når vi kommer til Oslo og grensehandel og sakene der som er voldsomt haussa opp som ikke vedkommer oss. Det er en del som reagerer men jeg tror det er mange som synes det er OK at vi driver dette.

Er det da typisk disse sakene som gir mest tilbakemelding?

Ja.

Vil du si noe om nivået på tilbakemeldingene?

Det er veldig spredd, alt fra professorer til drosjesjåfører som ringer, de har nok litt ulik tilnærming men...

Det er også - noe av et problem på nettet at det er de mest ekstreme og høyrøstede som dominerer. De har mulighet til å ødelegge ethvert debattforum.

Ja. Jeg tror ikke dette har helt funnet sin form ennå. Vi har jo et system der vi går inn i etterkant og ser hva som ligger der, og tar ut ting hvis det er (...). Det er ikke noen god ordning

men jeg kan ikke helt se hvordan en skal få til - hvis vi skal gå igjennom alt på forhånd så...
Nettets karakter er slik at det blir feil.

Denne problemstillingen er jo der for alle aviser som tilbyr diskusjonsfora på nettet, om det skal diskuteres før det går ut eller etter, og om man skal gå inn og stryke ting.

Vi gjør jo det. Men ofte gjør vi det - vi klarer ikke helt å følge med selv, så får vi tips om at noe er der, så går vi inn og stryker det.

Jeg jobbet i Nettavisen i tre år og det var ofte tregt med de foraene, nå ser jeg at det er mye høyere volum. Så dere får sikkert ikke gått igjennom alt.

Nei, vi har på en måte gitt opp det. Aftonbladet i Sverige ble jo dømt, og de kuttet vel hele spalten. Og det var litt synd, med tanke på at Aftonbladet var en av de avisene i Norden som virkelig hadde gått inn og laget et regelverk som ble tatt litt alvorlig. Men vi har jo diskusjoner på dette i Redaktørforeningen, og det er veldig ulike oppfatninger av hva som bør bli praksis. Det er noen som mener at vi på et eller annet tidspunkt vil bli dømt til å kontrollere alt. Men da er det mange som sier, da faller det bort, vi har ikke kapasitet til å gjøre det.

Men dere har redaktøransvar?

Ja vi har det.

Og - jeg, vet ikke om den nådde deg, men jeg sendte en melding til sjefredaktør Hålien i vår om Midøsten-forumet deres gikk over alle støvleskafter.

Jo, den nådde meg.

Så du var ikke enig med meg?

Jeg tok ut alt og hadde en jæklig bunke her, og gikk igjennom og så at det var en del grums der, men jeg synes det var vanskelig å... Var du opptatt av at det var ensidig?

Jeg husker ikke enkeltinnlegg nå, men det var jo enten... Det var totalt ekstremt for det første, enten på den ene siden eller den andre. Og det var også en del som må klassifiseres som reinspikka antisemittisme. Jeg skjønnte ikke helt hvorfor dere ønsket å stemple BT rundt dette, og hvis man skulle trekke en grense så burde man gjøre det der. Jeg synes også det skal være høyt under taket.... Avisene har jo alltid redigert leserbrevsiden ganske nøye?

Ja, vi har det. Men faren ligger i at hvis en skal gå inn og redigere dette her så faller det bort. Vi måtte jo sette flere folk på dette her, og det mener vi at vi ikke har kapasitet til. Men om det er en bekvem måte å komme ut av dette på eller om det er reelt, det vil jo vise seg når vi eventuelt får kniven på strupen. Da må vi gjøre et valg om vi vil satse på dette eller avvikle det.

Også lenge før avisene kom på nett var det egne fora som var brukerstyrt. Og man kunne si at det ikke er avisenes oppgave å konkurrere med dem, men å ha egne fora hvor de nettopp tar redaktøransvaret alvorlig?

Ja, det er absolutt verdt å diskutere det. Men så er litt redd for å gå glipp av...

Trafikken og interessen, ja. Da er vi inne på internett og det har vært mange diskusjoner om hvordan nettet utfordrer nyhetsformidlingen til dagsavisene. Det har kanskje ført til endringer i hvordan dagsavisene gjør nyhetsformidlingen også.

Jeg er litt usikker på hvor stor den endringen er.

Men jeg er opptatt av om internett og de ulike genrene, forane som finnes der også utfordrer dagsavisens rolle som kommentar- og debattforum?

Vi har diskutert dette og jeg tror at hvis jeg skal svare med ett ord så vil jeg svare nei på det. Det er ikke sikkert at vi er kommet helt til enden der, men hittil tror jeg ikke det. Jeg føler mer at det er to liv som blir levd parallelt.

Med deg og din virksomhet, har nettet ført til noen endringer i hvordan du skriver og jobber?

Nei egentlig ikke. Men vi legger jo ut alt dette her på nettet. Og vi har diskutert om vi bør gjøre det i en annen form på nettet. Det har vi heller ikke kapasitet til. Sånn at enn så lenge så skriver vi for papiravisen og legger det på nett. Men som sagt, jeg er ikke helt overbevist om at dette vil vare for all tid, men enn så lenge er det sånn det fungerer. Jeg har jo også inntrykk av at det er sånn det fungerer for nyhetsstoffet - vi har jo en egen nettredaksjon, de skriver for nettet, og de skriver annerledes for nettet. Vi trodde jo en periode at alt skulle ut med en gang, og hvis nettet da var det første skulle det ut. Det vi ser nå er at eksklusive Bergens Tidende-saker blir ikke lagt ut på nett før det har stått på trykk. Med mindre - fellesnyheter, der vi vet at de andre kommer senere. Men det som er eksklusivt for oss venter vi med til det har stått i avisen. Og det ser vi det samme med VG, de kjører sine egne saker ut eksklusivt i avisen og så legger de det ut.

Så dere har vært inne på tanken å gjøre noe annet med kommentarstoff på nett?

Vi har ikke kapasitet.

Følger du selv med på internettfora, du har jo din egen avis' forum, så har du andre avisers, du har Usenet/nyhetsgrupper, weblogger...

Jeg er ikke så mye inne på det, jeg ser litt på vår egen side, men ellers er jeg nok litt bundet til at jeg leser masse aviser. Vi gjør av og til sånne stunt andre veien, vi tar hvis det er en debatt som er veldig opphetet så tar vi kanskje ut debatten og legger store deler av den ut på en side. For vi vet at vi har masse lesere som ikke er på nettet. Men det har mer form av stunt hittil, av og til så gjør vi det.

Er det noen synspunkter på verdien av nettforane?

Jo, jeg tror at det er... at vi får masse debattinnlegg fra folk som ellers ikke debatterer. Det tror jeg er det nye, at du har fått et forum for ferske leserbrev, at i praksis hvem som helst kan kaste seg inn i debatten anonymt. Det må en vel i hovedsak se på som positivt.

Selv om det er anonymt?

Ja, når vi gjør disse stuntene med å ta det inn i avisene får de lov til å ytre seg anonymt der også, det får de jo vanligvis ikke.

Ja, det kunne være interessant å gå inn og se om det er noen forskjell på det folk diskuterer i en avis og på nettet?

Det er helt åpenbart en annen språkbruk, de skriver som de snakker, det er en veldig muntlig form, det er ikke sånn saklig...

Tematisk, er dere helt bevisst med at dere prøver å kjøre et eget løp her, i kommentarstoffet. At Oslo ikke skal legge alle premissene?

Ja, vi gjør det. Med naturligvis det forbehold at du kan ikke bli helt aparte, du kan ikke skrive deg helt ut av den virkeligheten som er, men at vi prøver å legge egne premisser. Det synes jeg ikke alltid er så vanskelig, fordi at det er jo ikke all verden det som blir produsert i Akersgata heller. Det er mye opp igjen den samme greia, så det går godt an å skrive interessante ting som ikke er premissbelagt fra Akersgata.

Jeg merker meg en av dine siste artikler om Vestlandet som region, der er det mer ideologisk. Er det en posisjonering dere prøver å benytte dere av?

Det er sånn vi prøver å gjøre, vi prøver å gjøre det litt sammen med Stavanger Aftenblad. Jeg tror at det skjer veldig interessante ting i og med at fylkeskommunen er under sterkt press og sannsynligvis kommer til å falle bort, og spørsmålet er hva som kommer isteden. Hvis staten får lov kommer det ingenting isteden. Men hvis regionene selv kan prøve å ta litt styring her tror jeg det kan skje interessante ting, og da er det vestlandsregionen som er den som har mest økonomiske muskler.

Det var ikke - sett fra Oslo ser man gjerne hele landet som distrikt, men det var ikke noe elendighetsdiskurs her?

Nei, tvert imot.

Kan det utvikles til et ståsted som ikke er partipolitisk men politisk likevel?

Ja det kan det. Motmakt mot Oslo er stikkordet for det.

Men ikke av den klassiske motkulturtypen?

Nei, ikke det. Mer regionalt basert og basert på sterke regioner som ikke alltid vil gå om Oslo når de skal ut i verden. Gå direkte istedenfor å gå tjenestevei.

Det er spennende. Fordi det faktisk er noe annet enn at den gamle partiprofilen bare fisler litt ut.

Nettopp. Det som har vært problemet litt her er jo at Bergen har vært seg selv så veldig nok, og ikke har hatt evne til å skape allianser verken med Stavanger eller sitt eget omland. Men

jeg tror det er i ferd med å endre seg. At Bergen nå ser at en er nødt til, en kan ikke bare stole på egne krefter.

Kommunikasjonsutviklingen har gjort et samarbeid mer mulig.

Det som er en historisk god sak i så måte er jo det å lage en skikkelig ferjefri stamvei mellom Stavanger og Bergen. Som vil løse ut hele Sunnhordland som kan bli et stort arbeidsmarked, som i dag ligger litt isolert. Det er et prosjekt som hvis du skal satse på statlige bevilgninger vil ta 35 år, hvis du kan bryte ut av den tvangstrøya og si vi vil langt på vei betale dette selv, kan du gjøre det på ti-tolv år. Og det er verken betalingsvilje eller -evne - det er en av mine kjepphester at staten må se til at særlig de områdene som ikke har slik evne, at de blir statens ansvar. Mens områder som vil gå ut av det staten gjør, må få lov til å gjøre det. Det er mange som ikke har den evnen, det er mange kystsamfunn og øyer som er helt avhengig av at staten initierer broer for dem eller tunneler. Men så har du sterkere samfunn som sier, vi ser hvor mye vi får fra staten, det er OK, men kan vi da få lov til å skjøte i med egne midler. Det synes jeg staten skal si at de burde få lov til.

2.4 Intervju med sjefredaktør og administrerende direktør Anne Knudsen, Weekendavisen

Intervjuet ble foretatt i København 4. november 2002. Det ble tatt opp på bånd. Versjonen under er noe forkortet, og typisk muntlig språk noe strammet inn.

Jeg kjenner ikke Weekendavisens historie særlig godt. Kan du begynne med å skissere den?

I grunnen [startet] Weekendavisen i 1749. Den første berlingske avis var jo en ukeavis. Men siden kom den store morgenavis og dagsavis og slikt, og så ble det som i dag er Weekendavisen, det var aftenavisen, den som het Berlingske Aftenavis. Den fantes fra slutten av 1800-tallet og frem til 1971. Det året vedtok regjeringen å stoppe andre ombæring av posten, så ettermiddagsposten ikke lenger kom ut. Og aftenaviser som Berlingske aften var distribuert av postvesenet. Så var den død. Så laget man isteden en weekendutgave i 1971. Og det tok noen år for den å finne (...) hva det skulle være for en avis. Men fra midten av 80-tallet og fremover har vi hatt konstant opplagsfremgang, og har i dag et opplag på 65.000 og omkring 300.000 lesere. Våre lesere er politisk fordelt noenlunde som befolkningen som helhet, og det står i skarp motsetning til Berlingskes morgenavis, som helt klart har en overrepresentasjon av konservative og partiet som heter Venstre (som hos oss ikke er venstreorientert parti men et borgerlig parti). Vi har Europa- og det vil si verdensrekord i unge lesere, 30 prosent av våre lesere er under 30 år. Halvdelen er kvinner. Og 20 prosent bor vest for Storebælt, noe som er svært uvanlig for en avis som utkommer i hovedstaden. Vi har 10 prosent i utlandet, dels i Norge og Sverige, dels i Paris, New York, London, og Kuala Lumpur og Caracas, Venezuela, hvor det er utsendte dansker.

Politisk og hva kommentar angår hadde allerede Berlingske Aftenavis en mer kommenterende, mer reflekterende og mindre entydig partipolitisk plassering enn morgenavisen. Og i dag, det avspeiler jo også det der med leserkarens bredde, i dag er avisens politiske standpunkt sånn som jeg definerer det, grunnleggende først og fremst anti-totalitært, demokratisk, og dernest forpliktet på det man kaller borgerlig offentlighet. Som jo ikke er en i politisk henseende borgerlig foreteelse, men forestillingen om at politiske synspunkter skal hvile på argumenter. Avisens medarbeidere fordeler seg noenlunde, igjen som befolkningen som helhet, alle politiske observanser er representert, jeg aksepterer ikke politisk medlemskap hos journalistene, ingen kan være medlemmer av et politisk parti. Og det har å gjøre med at hver gang man undersøker troverdighet hos medier i Danmark så kommer Weekendavisen inn som det mest troverdige, senest for to måneder siden da man undersøkte troverdighet hos nyhetsmediene, og vi er alltid nr. 1 blant de trykte medier.

Troverdighet oppbygges etter min oppfatning nettopp ved nyansering. Med forskjellighet. Jeg ser det som en av mine store oppgaver å prøve å forhindre medarbeiderne i å gå og oppdra hverandre slik at alle er enige. De skal være forskjellige. Hvis vi nå ser på det her i forhold til din problematikk, så karakteriseres våre lesere ved å være bedre utdannet enn befolkningens gjennomsnitt, og ved å være større medieforbrukere enn befolkningens gjennomsnitt. 75 prosent bruker internett hver dag, nesten 100 prosent holder en annen avis. Det er litt mindre i de yngste aldersgrupper, det har selvsagt noe med økonomi å gjøre, de studerende holder Weekendavisen og fordeler seg resten på gratisaviser, tv og internett. Når vårt opplag fortsetter å gå fremover og fremover, samtidig med at [det blir flere medier], så har det etter min erklærte oppfatning noe å gjøre med at moderne mennesker ikke mangler informasjon, de mangler troverdig analyse. De savner prioritering, de savner at det velges bort. Og vi velger

bort. Hvordan gjør vi så det? Hvordan bærer man seg ad med å velge bort på en troverdig måte? Jeg er ingen [tilhenger] av å ha en politisk-strategisk grunn til at man foretrekker en fortolkning av begivenhetene fremfor en annen, så skal mennesker som leser avisen være enig i det synspunktet. Vår metode er en annen: Vi tror på personlig troverdighet. Jeg tror selv på personlig troverdighet. Det eneste som virkelig kan være troverdig er enkeltpersoner. Som vet hva de snakker om, og som er i stand til å argumentere for det.

Må skribentene da ha sin egen profil?

Akkurat. Det tilstreber jeg. Halvdelen av medarbeiderne er akademisk utdannet, den andre halvdelen er journalistutdannet. Nesten ingen har ikke også en eller annen supplerende, i regelen akademisk utdanning. Men først og fremst har de sitt eget navn, sitt eget gode navn og rykte, sin egen personlige troverdighet. En hel del mennesker her utgir også bøker og har sin selvstendige berømmelse. Og det tror jeg er forklaringen på at vi trives så godt sammen med for eksempel internettet, hvor du ikke kan se på sidene om det er løgn eller virkelig, det er vanskelig å se hvem avsenderen er, om vedkommende er troverdig. I en slik medie verden er jeg helt sikker på at den personlig argumenterte troverdighet er den eneste som har fremtiden for seg.

Men det overskrider da egentlig skillet mellom reportasje og kommentar?

Akkurat, det gjør vi, nesten hele tiden.

Når jeg snakker med andre aviser blir det gjerne snakk om de som skriver kommentar- og analysestoffet som gjerne er samlet på et par sider, men hos dere er det da ikke så enkelt?

Nei. Det gjør vi ikke. Fordi det er innebygget i behandlingen av et hvilket som helst emne, hvem det er som har behandlet det.

Men det er vel likevel diskusjoner om hvor grensene går, det er vel ingen som er kun interessert i å lese andres meninger?

Det er klart, men der kommer det med argumenterte, det betyr jo henvisninger til virkeligheten. Research. Det jeg sier til journalistene om vår avis er at den skal være smukk, klok og sannferdig. Sannferdig er ikke det minste av det. Men vi har tatt konsekvensen av dette med at man aldri kan være synsvinkel-fri, den eneste kritiske kontroll man har av det er at man kjenner synsvinkelen, at man vet hva synsvinkelen er, hvem er det som har sett dette. Men vi er jo veldig argumenterte, og veldig kildetunge, det ligger mye research bak. Men for eksempel medfører denne redaksjonspolitikken også, ja, to ting: For det første at avisen hovedsakelig redigeres ved ansettelsespolitikken, kan man si. Og dels at det er journalistene selv som bestemmer hva de vil skrive om. Vi holder redaksjonsmøte hver fredag formiddag når avisen er utkommet, og snakker om neste ukes avis. Så bryter journalistene selv inn, jeg sitter her [ved et møtebord på kontoret], de sitter rundt om, eller står, dem det ikke er stoler til. Og jeg sier hva vil du så gjøre denne uken, og så kaster de en ide på bordet og så diskuterer vi den og folk kommer med kritikk som det nå kan falle seg. Men det er aldri, aldri aldri noen som får beskjed om å lage noe av en redaktør. Det betyr at den enkelte er 100 prosent ansvarlig fra begynnelsen til slutten. Vedkommende kan heller ikke gjemme seg bak at det var redaktøren som syntes at vi skulle dette her. De er nødt til å være det selv.

Og det vet leserne, at dere har denne politikken?

Ja. Jeg vet ikke om de vet hvordan det nøyaktig får for seg, men det merkes jo i det skrevne. Også fordi man simpelthen gjør det bedre hvis det er ens egen forfengelighet som er [på spill].

Weekendavisen har vel egentlig ikke, i hvert fall i dens nyere historie, vært knyttet til et politisk parti. Eller hvordan var det fra starten i 1971?

Fra starten da den ble weekendavis var den - de første sjefredaktører var vel definert som konservative. Den har hele tiden blitt forstått i mediaspekteret som borgerlig, men borgerlig strekker seg vel langt inn blant sosialdemokratene, kan man si. Den er forstått som ikke venstreorientert. Men det forhindrer ikke at vi har journalister som er - nå om dagen er det vel ikke mange som er virkelig venstreorientert, men at det er meget varierte synspunkter. Den har aldri vært forstått sånn som Information, som en revolusjonens avis.

Men da var det heller ingen helt klare bånd som dere brøt?

Nei. Det har vært meget mer iøynefallende på morgenavisene, at de har måttet si at nå er vi ikke... Men man skal likevel tenke - der hvor opplaget begynte å gå fremover i 1986, hadde Weekendavisen fått en ny redaktør, nemlig Tøger Seidenfaden, som i dag er redaktør for Politiken. Og han ligger klart til venstre for de foregående redaktører i politisk holdning og personlig profil. Han er vel nærmest en slags sosialdemokrat. En slags. Den ny slags du vet, politolog-sosialdemokrat, ikke fagbevegelse-sosialdemokrat. Og hans personlige profil spilte en stor rolle for at avisen plutselig ble noe man var nødt til å ha kjennskap til hvis man ville kunne spise middag eller komme på arbeidet på intellektuelle arbeidsplasser.

Litt tilbake til noe av det du sa i starten. Selv om man ikke lenger er bundet til et parti - hvis man skriver kommentar, så snakker man fra et ståsted. Men når dere da tillater at dere går ned på personnivå istedenfor at dere snakker med en stemme, kan det ikke bli veldig problematisk at dere spriker i alle retninger?

Det synes jeg slett ikke. Man skal naturligvis heller ikke ta feil, det er et slags hierarki, fordi vi har jo en leder hvor avisens mening uttrykkes. Det er nemlig min mening. Og leilighetsvis kulturredaktøren Henrik Wivel, det er oss to som skriver ledere. Men det betyr jo for eksempel at det kan hende at min, og det vil si avisens mening som står på lederplass, er i konflikt med en mening som står annetsteds i avisen. Det synes jeg er uproblematisk i den forstand at vår vesentligste ambisjon og grunnen til at vi fremstår så troverdig som vi gjør, det er etter min oppfatning at vi har stor tillit til lesernes tenkeevne. Vi taler ikke ned til våre lesere. Vi prøver ikke å kolonisere deres meningsunivers. Vi gjør oss stor umak ved å være høflige. Vi behandler folk høflig og respektfullt. Det er litt sånn kokett, men likevel vesentlig, vi er den eneste avis i Danmark som sier "De" til folk. Som jo er fullstendig antikvert, men det er med til å gi oss suverent flest unge lesere. Men vi gjør det ikke så mye av hensyn til leserne, vi gjør det for å minne oss selv på respekten, at vi skal ikke ta folk ved vingebenet, vi skriver aldri noe som insinuerer at naturligvis er de enig med oss. Det synes jeg er uhøflig. Vi skriver aldri noe slikt som "vi vet de er dumme, og nå skal vi forklare hva dette er" - det er også uhøflig.

Det betyr også at vi føler at vi utmerket kan ha sterkt divergerende synspunkter representert i samme avis. Fordi den underliggende forestilling er at leseren danner seg sin egen mening, som muligvis er en tredje.

Ja, jeg bare lurer på hvis det er et veldig kontroversielt spørsmål, hvor ting virkelig blir satt på spissen i en eller annen sammenheng, politisk kanskje...

Ja, innvandrerspørsmål.

Ja.

Der har vi konstant meget forskjellige meninger. Som vi uttrykker. Vi har simpelthen synspunkter over hele spekteret hva innvandrere angår. Og undertiden kommer folk veldig i konflikt. Undertiden er det perioder hvor det er noen som ikke snakker med hverandre. Jeg har medarbeidere som mener mine egne synspunkter nærmest er kriminelle. Men så har de også uttrykt sine egne annetsteds også.

Men dette er da begrunnet i at dere skal være en borgerlig offentlighet i miniatyr da, nærmest?

Ja, akkurat.

Det er veldig ambisiøst.

Ja.

Så det er da - jeg har forberedt et spørsmål om hva som er det publisistiske prinsippet bak avisen i dag. Da er det det?

Ja, det er det. Og når jeg synes det er vesentlig at man har mange forskjellige synspunkter - jeg får jo undertiden oppsigelser fra folk som fanden gale meg ikke vil betale for en avis som trykker visse kommentarer eller hva det kan være. Så svarer jeg dem alltid høflig tilbake at jamen, det forekommer meg å være verdifullt å få presentert synspunkter man ikke deler eller kanskje endog finner forkastelig så godt som det overhodet lar seg gjøre, fordi hva fanden har man ellers tenkt seg å argumentere mot hvis man ikke vet hvordan de argumenterer? Det er skadelig kun å bli presentert for sine egne meninger. Noen ganger skriver de så tilbake at ja, det er jo helt riktig! Så vil de gjerne fortsette. Andre ganger skriver de tilbake at de så menn er tolerante, men der går grensen. Det må man jo så respektere. I motsetning til veldig mange medier som tror at det gjelder om å skrive (...) og gjøre innholdet enklere og enklere fordi folk er så dumme og blir dummere og dummere, så er jeg av den fullstendig motsatte overbevisning, nettopp fordi folk skriker så høyt og alt går hurtigere og hurtigere i kortere og kortere setninger, så er det veldig behov for disse ambisiøse og langsomme, argumenterte og veloverveide ting. Og vårt opplag, våre erfaringer viser jo at dette er riktig. Det blir flere og flere som faktisk har en veldig god utdannelse, for å være helt presis: Uvitenheten brer seg jo kolossalt på den måte at er du som sykepleier skal du egentlig holde kjeft om litteratur, ikke sant, mens du som litteraturmagister ikke aner noe om kretsløpet. Men det blir flere og flere mennesker i vårt samfunn som er vant til å håndtere store informasjonsmengder. Som ikke blir forskrekket over bisetninger eller lange artikler. Og så man jo så skrive til dem sånn at sykepleieren får forklart dette om litteraturen uten at man taler ned til henne, og at

litteraturmagisteren får forklart det der med kretsløpet, også uten at en forklarer ham ved samme leilighet at han er dum.

Det er jo egentlig noe av den samme grunntanken som de som lager de dagsavisene både i Norge og Danmark egentlig alltid har sagt, er det ikke det? At de er imot aviser som bare er for små grupper?

Ja. Deres problem er nå at, ja det skal jeg kanskje ikke gjøre meg klok på - men deres problem er at de ligner de andre nyhetsmedier for meget. De ligner nettavisene for meget, de sprer seg for mye, det er for mye kort stoff, de er for [opptatt av] å fortelle alt mellom himmel og jord, så kan de ikke konsentrere seg. De kan heller ikke gi journalistene tid og mulighet for faktisk å sette seg inn i tingene. Men så er det også noen dumme forestillinger som tv har vært slemme til, at måten man er kritisk på er at man tar person A som mener X og så tar man person B som mener Y og så mener man at man har fått dekket område uten overhodet å gjøre seg leilighet med å spekulere over om problemstillingen er en virkelig problemstilling og hvilke argumenter som finnes for henholdsvis synspunkt X og synspunkt Y.

Under et foredrag i Bergen [i september 2002] snakket du jo om at leseren skal merke at det er en konkret person som står bak, som snakker til dem gjennom artiklene. Du sa jo litt om hvorfor det er sånn og, men kan du utdype noe om det - hvorfor leserne har dette behovet for å vite at det er den personen som er ansvarlig for dette her?

Etter min overbevisning har det å gjøre med mange makrohistoriske begivenheter. Folk er blitt forferdelig snytt av sosialismen, av deres fagforening, av en hvilket som helst som kan bli grepet i svindel og humbug, organisasjoner er ganske enkelt ikke troverdige lenger, det er bare personer. Fordi personer, hvordan skal man si det... Ansvaret forsvinner i organisasjoner. Hvis man deler ansvaret så ender det med å være ingens. Begrepet om å stå til ansvar har formodentlig alltid vært mer personlig enn vi egentlig forestilte oss. Den måte man oppfatter en svakhet på er mennesker som personlig kan bli skjelt ut eller skammer seg. En organisasjon kan ikke skamme seg, det kan et menneske. En organisasjon kan man ikke se i øynene, det kan man med et menneske. Jeg tror at det er det vi har endt opp med, etter de politiske sammenbrudd, etter skandalene på finansmarkedet, når det er så voldsomme strukturforandringer i samfunnet så man ikke vet hvem som hører til hvor eller hvem har nå kjøpt Det Berlingske Officin, ikke sant. Så kan det ikke nytte noe at man henviser til eieren for troverdighet. De kan endres på børsene i natt. Men personene forblir de samme. Samme navn, adresse, personnummer. Jeg tror at det er et veldig generelt fenomen at troverdighet og tillit blir mer personorientert i vårt samfunn. I politisk sammenheng begråter man det jo, det kan ikke være riktig at alle de der backbenchers osv, hvorfor er det alltid statsministeren man taler om. Ideer kan lyve, men personer har alltid to armer og to ben og en adresse og en fortid og en fremtid.

Er det noe du kan peke på som har endret seg over tid med din egen måte å skrive på?

Med min egen personlige måte å skrive på? Jeg tror også jeg personlig blir mindre og mindre tilbøyelig til å gjemme meg bak generelle antakelser eller undersøkelser, og blir mer og mer tilbøyelig til å (...) som meg selv i det jeg skriver. Det har også en språklig dimensjon. Om man skriver byråkratisk "man"-språk eller personlig "jeg"-språk.

Jeg kan også gjerne spørre om avisen har endret seg?

Jeg har gjort den vennligere og mer humoristisk enn den var før. Jeg har også gjort den smukkere. Men jeg har først og fremst gjort den mer humoristisk, mer menneskekjærlig. Det skal også være til å holde ut, ikke sant. Alvor er godt, men hvis man ikke smiler...

Det skal ikke være kjedelig.

Nei, den skal ihvertfall ikke være kjedelig. Det dyrker vi jo meget, for vi liker å skrive morsomt men også fordi vi aldri skriver pliktstoff, vi skriver aldri om noe fordi det skal man ha. Alle de finanslover, de vet vi ikke skriver om den hvis vi ikke finner den interessant.

Kan du peke på noen tendens der internett også påvirker denne typen avis som du lager, påvirker avisens rolle som kommentar- og debattforum?

Man kan si at internett har bidratt til forvirringen, at det har brakt forvirringen i samfunnet på et høyere nivå. Det betyr at det er enda mer som skal bringes orden i, folk har en enda mer intens fornemmelse av at de vet for lite, og ikke kan overskue noe fordi de vet så forferdelig mye. Det betyr også at det er "urban legends" i omløp, men først og fremst har internett virket som et researchinstrument for journalistene. Man kan si at det blir viktigere og viktigere med en slik avis som dette og det er gledelig at den fungerer sammen med det høye internettforbruket blant leserne. Fordi avisen har den samme rolle som åpne biblioteker. Når du går på et åpent bibliotek går du og leter etter en bestemt bok, og så er det den som står ved siden av som er interessant. Hvis du søker informasjon på nettet så finner du kun, det ligner når du søker i biblioteksdata-baser elektronisk, du finner kun det du leter etter. Men hvis du får en fysisk avis så får du også det du ikke leter etter. Det står nemlig like ved siden av det som du trodde du fant interessant.

Jeg synes ofte jeg finner litt etter det samme prinsipp på internett, jeg synes det blir mer slik.

Det synes du? Man har jo talt meget om det der med at man kan sammensette sin egen avis på nettet. Men selvfølgelig, når man sitter og roter rundt kan man finne meget forskjellig. Vi har også en nettutgave som vi arbeider på i øyeblikket. Den skal være smukk og overskuelig. Vi produserer jo kontekst til informasjon.

Skal dere gjøre noe med nettutgaven?

Ja, vi tenker oss å legge hele avisen på nettet. Og vi tenker oss å ta betaling for det. Vi er en meget dyr avis, vi tar 26 kr per eksemplar, det er det dobbelte av dagsavisene. Og vi har konstatert gang på gang at det slett ikke er noen priselastisitet. Folk reagerer ikke det minste når vi setter prisen en krone opp.

En sånn abonnementsversjon burde jo være lett å få til. Så kan man lese den selv om man ikke er hjemme.

Det betyr mye for utenlandsabonnenter og får den med forsinkelse. Og hele eks-Sovjetunionen hvor posten ikke kommer frem og alt det. Men vi skal ha penger for det, for vi lager ikke noe som ikke henger sammen økonomisk. Vi har nesten ingen annonseinntekter,

annonseinntektene står kun for 7 prosent av omsetningen. Det er en stor fordel nå, det gjør oss mindre sårbare.

Har internett betydd noen endringer for deg, når du skriver?

Nei, jo litt, men det er jo så lenge siden det skjedde. Det var mens jeg var i forskning, at det er enklere å søke informasjon om alt mulig. Det jeg mest merker det på er at jeg handler en del, på Amazon, bøker og andre ting på nettet.

Hva med de ulike foraene som finnes?

Det kunne jeg ikke drømme om å blande meg inn i. Jeg motsetter meg at vi får en slik internettdiskusjon, og det er fordi det krever like mye redigering som hvis man, som debattsidene i avisen gjør. *Minst* like mye. Jeg er sensor på alle landets universiteter på samfunns- og kulturutdanningene, og jeg leste en meget interessant "speciale" for et halvt års tid siden, der noen unge mennesker hadde undersøkt de debattforaene som mange kommuner har. Og deres konklusjon var for det første at det er de samme mennesker som debatterer der som debatterer i lokalavisen, det vil si interesseorganisasjoner og slikt. Og for det annet at ut av 100 besøk kan man i virkeligheten si 10 personer, og det er en vrangforestilling at det trekker inn mange flere mennesker. Det er også kostbart å holde seg med sånt noe, og det utvider ikke nødvendigvis diskusjonsmulighetene så veldig, og slett ikke deltakerantallet.

Men når du sier at et debattforum ville kreve mye redigering: Det er jo mange aviser som ikke redigerer da?

Men det vil jeg ikke legge meg opp til. Det skal være... Vi er en vitensbasert avis, og blant annet så, det er debatter f.eks om pedofili som jeg overhodet ikke vil se innenfor døren. Jeg mener ikke det finnes anledning til å debattere pedofili siden det bare finnes ett legitimt synspunkt. Det er jo også presselov og slikt, man er nødt til å redigere og ha en gatekeeper på slikt.

Jeg er tilbøyelig til å være enig med deg, men hvis en ser på norske aviser: De fleste har debattforum som de er ansvarlig for men som de ikke kontrollerer før i etterkant.

Men utover de praktiske omstendigheter, det er dyrt, det skal redigeres osv, så er det faktisk ute av samklang med ideen, fordi disse debattfora bidrar jo bare til enda mer usortert viten av tvilsom vederheftighet. Slik som disse dating.... når man kan date med en kvinne i trekvart år og så viser det seg at det er en mann eller, hva i helvete ikke! Alt sånt... Vi oppfatter oss som noen som lager orden, vi lager ikke forvirring, vi lager orden. Vår layout er også diktet av denne tanken om å ...

Det er et relativt nytt fenomen som heter weblogs, har du vært borte i det?

Nei, hva er det?

Det er en slags videreføring av det som var kjent som hjemmesider. Apropos det du sier om personlig ansvar. En blogg er vanligvis noe en enkeltperson har, som er en blanding av en løpende kommentarspalte og gjerne personlig, privat, noen som tar inn dagbokselementer i det. Som alt fra forskere til tenåringer er begynt å skrive.

Det er vi ikke forfengelig nok til.

Men det tror jeg kommer til å bli viktig.

Det lyder da spennende. I sammenheng med alle de her forskjellige muligheter og hva man kan så har jeg lyst til at vi anfører at den alminneligste grunn til at mennesker sier opp abonnementet på vår avis er at de sier de ikke har tid til avisen. Menneskers tid er en knapp ressurs, og mange av de der forskjellige - så kan det også på nettet ta forferdelig mye tid, som folk er meget økonomiske med.

Leser de helst avisen i helgen?

Ja. Men de leser den over flere dager... VI vet at de bruker 40 minutter på første seksjon, det gjør 92 prosent, 88 prosent bruker 40 minutter på annen seksjon og det samme på tredje seksjon. Så til sammen bruker de to timer på å lese avisen. Og det vil si de tar den frem flere ganger og leser. Jeg tror der også omkring 80 prosent som gjemmer den i nærmere en uke. Det vil si at de leser den ikke ved morgenbordet. De beskriver lesesituasjonen som at de kommer hjem, setter seg bekvemt i lenestolen med et glass rødvin ved siden av og så leser de.

Tror du at en mulig utvikling kan være at flere vil ha kun Weekendavisen? Tv, internett og Weekendavisen?

Weekendavisen, internett, tv og gratisavisene. Metro Xpress, Urban. Sånn tror jeg personlig fremtiden ser ut.

Det høres faktisk rimelig ut, at det kan gå sånn.

Det ville jo være forferdelig trist for dagsavisene, men jeg tror vi er der når de dør. Jeg sier det kun meget lavt til dem, fordi man skal jo ikke føye spott til skade.